

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1904. Andra Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 19 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkterna 3:o)—5:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 6:o*), angående höjning af anslaget till inkvarteringskostnader, begärdes ordet af:

Herr Hammarskjöld, som yttrade: Herr talman! Då det beslut, som kammaren förut fattat angående inskränkning med afseende å artilleriet, kommer att verka nedsättning på det anslag, som här begäres, så hemställer jag, med anledning af förut beslutad återremiss af en föregående punkt, att kammaren ville besluta, att äfven denna punkt återremitteras.

Vidare anfördes ej. Punkten visades åter till utskottet.

Punkterna 7:o)—9:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10:o).

Under punkt 10 af denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till remontering och skoning m. m., nu 962,563 kronor, med 438,559 kronor till 1,401,122 kronor.

*Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

Andra Kammarens Prot. 1904. N:o 32.

1

Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)

Uti sin motion, n:o 58, hade herr *Å. H. Hammarskjöld* i fråga om detta anslag yrkat, att antalet remonter för ökning af kavalleristamhästarnes antal måtte begränsas därhän, att detta komme att utgöra 5,000.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt med afslag å herr *Å. H. Hammarskjölds* ofvanberörda motion, i hvad den afsåge anslaget till remontering och skoning m. m., öka nämnda anslag, nu 962,563 kronor, med 260,639 kronor till 1,223,202 kronor.

Vid punkten hade emellertid fogats reservationer:

af herrar *K. E. Bohnstedt* och *C. A. Tamm*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning måtte af Riksdagen bifallas;

af herrar vice talmannen *Pehrson, von Friesen, Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Boström, Odqvist, Persson* i Tällberg, *Petersson* i Påboda, *Olsson* i Fläsbro, *Sjö, Nilsson* i Skärhus, *Hammarskjöld* och *Ödman*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning samt herr *Hammarskjölds* ofvanberörda motion, i hvad den afsåge anslaget till remontering och skoning m. m., öka nämnda anslag, nu 962,563 kronor, med 36,639 kronor till 999,202 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr *Hammarskjöld*, som anförde: Herr talman! I denna punkt hafva samtliga ledamöter af statsutskottet från Andra Kamraren reserverat sig och yrkat, att det af Kungl. Maj:t äskade antalet hästar skulle nedsättas med 320, i syfte att därigenom stamhäststyrkan för närvarande skulle begränsas till 5,000 eller 100 för hvarje skvadron. Skälen härför finnas anförda uti reservationen och bestå dels däri, att det synts reservanterna vara tvifvelaktigt, huruvida det skulle kunna utan svårigheter gå för sig att på en gång uppköpa ett så stort antal remonter, som här är föreslaget, hvilket för samtliga vapenslag uppgår till icke mindre än 1,200, och dels däri att det skulle blifva ganska svårt att erhålla plats för alla dessa i befintliga remontdepåer, hvarigenom man möjligen skulle tvingas att för någon tid utvidga dessa för att sedermera åter igen minska dem, hvilket icke kan vara förenligt med god hushållning.

Vidare har det synts reservanterna, att kostnaderna för remonterna stigit väl hastigt. Vid genomförd härordning är det meningen, att årliga kostnaden skall uppgå till 946,924 kronor, men enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle kostnaden för nästa år uppgå till

1,401,122 kronor. Då därjämte alldeles samma skäl, som förut blifvit anförda med afseende å ökningen vid artilleriet, gälla i fråga om kavalleriet, så har det syntts oss reservanter, att stambäststyrkan vid detta truppslag för närvarande lämpligen borde stanna vid 5,000, eller 100 för hvarje skvadron, eller den styrka, som ingår i det ursprungliga härordningsförslaget.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! Redan på förmiddagen vid behandlingen af den punkt, som rörde kavalleriet och dess volontärer, hade jag tillfälle att framhålla den stora skada för försvaret, som skulle vållas, om den utveckling, som nu några år på grund af 1901 års Riksdags beslut ägt rum, skulle afbrytas. Hvad nu särskildt angår remonterna, så är det tydligt, att hästar äro en mycket viktig del af kavalleriet, ty utan hästar lärer väl icke blifva något rytteri af. Nu har under föregående år, sedan beslutet om den nya härordningen fattades, tillökningen i remontantalet skridit mycket långsamt framåt; detta på den grund, att kostnaderna ändå ökats rätt betydligt för landets försvar på grund af genomförandet af den nya organisationen och särskildt måhända i följd af de löneförbättringar, som Riksdagen beviljat. Följden af detta långsamma fortskridande af hästanskaffningen har blifvit, att för närvarande fattas i det antal, som enligt Riksdagens beslut skall finnas efter genomförd härordning, 1,682 hästar. Från början var det afsedt, att hästantalet skulle vara fullt vid kavalleriet och ingenjörtrupperna det sjätte öfvergångsåret, d. v. s. 1907, vid artilleriet det åttonde och vid trängen det tionde öfvergångsåret.

Då nu hästanskaffningen hittills gått i ett långsamt tempo, fordras det för att kunna utan alltför stora årsinköp hinna till den af Riksdagen bestämda punkten i afseende å antalet hästar inom den af Riksdagen likaledes bestämda tiden, att inköpet för hvarje år hädanefter höjes något. Skulle man låta hästanskaffningen fortgå så, som Kungl. Maj:t beräknat, nämligen att hästantalet skulle blifva fyllt i medeltal för alla truppslag det åttonde året, så kan man genom en enkel division, d. v. s. om man delar det felande hästantalet med det antal år som återstår, lätt nog finna, att antalet hästar, som bör för hvarje år anskaffas, uppgår till mellan 5- och 600, och på grund häraf har Kungl. Maj:t föreslagit årsantalet till 564 hästar.

Nu säga reservanterna i utskottet, dels att det kan sättas i fråga, huruvida uppfödningen af goda och dugliga remonter kan hålla jämna steg med det så väsentligt ökade remontantalet, och dels att man, beträffande den årliga anskaffningen af remonter, icke borde uti någon afsevärd mån gå utöfver det remontbehof, som är beräknadt skola erfordras vid genomförd härordning.

*Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)

Enligt inhämtade upplysningar lär det icke förefinnas några svårigheter att erhålla nu ifrågavarande antal remonter af erforderlig beskaffenhet, och jag vill erinra därom att, i samma mån man nedsätter antalet hästar, som skulle inköpas under år 1905, så måste, om Riksdagens beslut skall kunna upprätthållas, ökningen under flera följande år blifva större, och då kunna möjligen också svårigheter möta för ökad inköp.

Vidare hafva reservanternas sagt, att man icke bör inköpa flera hästar nu, än som bör ske efter fullbordad härordning. Men jag frågar då: huru skall man kunna öka hästantalet vid armén, såsom beslutadt är, om man icke får inköpa flera än som erfordras för det årliga underhållet af häststammen? Det säger sig själft, att då komme man icke ur fläcken, utan blefve stående på samma punkt.

Äfven hafva reservanternas påpekat olägenheten af att utvidga depåerna till en storlek, som icke skulle vara behöflig efter genomförd härordning, utan endast under en mera begränsad tid. Därpå vill jag genmäla, att de hästar, som representera tillökningen i hästantalet, således icke den årliga ersättningen, i regel — kanske jag skulle kunna säga, alltid men åtminstone i regel — lämnas direkt till regementena och således icke ingå i depåerna. Äfven treåriga hästar lämnas direkt ut till regementena, det har jag själf som regementschef varit vittne till; och detta just för att icke remontdepåerna skola behöfva utvidgas i för stor grad. Således förfaller ju helt och hållet denna erinran, som reservanternas framställt.

Den ärade talaren, som nyss hade ordet, påpekade en sak, som icke reservanternas sagt något om, nämligen att kostnaderna efter genomförd härordning skulle uppgå till det och det beloppet; men redan nu, som den ärade talaren uttryckte sig, gå dessa kostnader till ett väsentligt högre belopp. Ja, det är alldeles naturligt: när härordningen blir genomförd, inköpes årligen blott det antal hästar, d. v. s. 9 procent af hela stamstyrkan, som erfordras för att ersätta kasserade eller störtade hästar. Det är icke fråga om ökning då, utan den årliga anskaffningen är konstant. Men under öfvergångstiden, då det gäller att öka hästantalet, måste naturligtvis inköpen vara större, och då blir också kostnaden större, det faller af sig själf. Det argumentet förstår jag således icke riktigt.

Reservanternas hafva vidtagit en mycket allvarsam nedsättning af det antal remonter, som särskildt vore afsedt för kavalleriet. 340 hästar hade Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har satt ned totalsumman af remonter med 140 hästar utan att angifva, såvidt jag kunnat se, huru fördelningen skall ske mellan de olika vapnen. Emellertid är denna nedsättning jämförelsevis liten emot reservanternas. Ty reservanternas hafva föreslagit, att af dessa 340 hästar, som skulle vara afsedda för kavalleriet, endast skall beviljas medel till 20, hvilket innebär en nedsättning af 320 på 340, detta i be-

stämndt uppgifvet syfte, att antalet hästar icke skulle vid kavalleriet komma öfver siffran 5,000, d. v. s. 100 hästar per skvadron. På det sättet skulle ju skvadronerna blifva inskränkta till 100 man hvarje, och då inträffar just hvad jag framhöll i förmiddags, att vi få gå i fält med skvadroner, som äro väsentligt svagare än de, som vår armé möjligen kan komma att möta i fält; ty våra grannar hafva alla större skvadroner. 1901 års Riksdag beslöt, att vid fullbordad härordning, d. v. s. efter 12 år eller år 1913, stambästantalet vid kavalleriet skulle vara 120 per skvadron, d. v. s. sammanlagdt 6,000. Jag förmodar, att icke Riksdagen 1904 vill upphäfva hvad Riksdagen 1901 beslöt, och då blir följden hvad jag nyss betonade, nämligen att anskaffningen år från år måste blifva större, hvarför svårigheterna vid inköpen ökas och måhända äfven hästmaterialet blir sämre, i det att man måste nöja sig med mindre god kvalitet hos de hästar, som då uppköpas.

Med anledning af hvad jag sagt, och då ett bifall till reservanternas förslag skulle väsentligen nedsätta den försvarskraft, som ligger i kavalleriet, ber jag att få uttrycka den förhoppningen, att utskottets förslag — jag skulle naturligtvis helst vilja förorda Kungl. Maj:ts förslag, men det lärer väl icke i dag föreligga någon anledning till att tro, att detta skall kunna gå igenom — vill jag uttrycka den förhoppningen, att utskottets förslag i afseende på detta anslag till remontering och skoning måtte af kammaren bifallas.

Herr Tamm: Jag skall icke uppehålla mig vid att betrakta den nu ifrågavarande punkten ur militärisk synpunkt, då herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss har framhållit alla här vid lag talande skäl. Dock ber jag att få ytterligare pointera, hvad herr statsrådet framhöll därom, att våra grannar, de med hvilka vi kunna tänkas komma i konflikt, samt och synnerligen hafva starkare skvadroner än hvad vi, om reservanternas förslag ginge igenom, skulle kunna uppställa. Vidare ber jag att få framhålla den olägenhet, som skulle kunna ligga däri, att, om reservanternas förslag blefve antaget, vi blefve tvungna att här i landet från våra skvadroner utrangera ett mindre antal hästar än som ur öfningsynpunkt vore lämpligt.

Hvad jag emellertid egentligen vill framhålla, är min mot reservanternas afvikande mening, då de sätta i fråga, om vi i närvarande stund skulle kunna föra armén med det antal remonter, som vi behöfva. Jag är visserligen rädd för att blifva beskylld att alltför mycket tala ur landtmannasynpunkt, men jag ber dock att få framhålla, att sedan 1901 års härordning antogs och remontanskaffningen pågått under några år, är det icke endast de förut remontproducerande landsdelarne, såsom Skåne, södra Kalmar och Östergötlands län, som kastat sig på hästafvel, utan äfven flera andra län hafva ägnat sig åt denna binäring till jordbruket, såsom

*Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)

västgöta-länen, Södermanlands län m. fl. Därför tror jag, att dessa län, som med tanke på att 1901 års härordning allt fortfarande skulle vinna tillämpning ägnat sig åt den ädla hästafveln, skulle, om denna härordning i viss mån ändrades, känna någon missräkning i sin ekonomi.

Dessutom vill jag framhålla, att den utgift, hvarmed enligt utskottets förslag — jag talar nu icke om den kungl. propositionen — fjärde hufvudtiteln skulle komma att belastas, i alla händelser kommer landet till godo i allra eminentaste grad, ty alla de utgifter, hvarmed remontuppköpen skola bestridas, komma ju jordbruket till godo, och så mycket kunna vi väl alla vara ense om, att vi ytterligare försvåra jordbrukets ställning, om vi genom att knappa in på remontuppköpen betaga jordbruket möjligheten att genom den binäring, som ligger i hästafveln, i någon mån afhjälpa det betryck, hvarunder det för närvarande arbetar.

Mina herrar, jag vågar naturligtvis icke mot den kompakta andra-kammar-hälften i statsutskottet göra något yrkande om bifall till utskottets förslag, men jag har dock velat framhålla betänkligheterna mot reservanternas förslag icke blott ur militärisk, utan äfven ur — jag vågar icke säga nationalekonomisk — men ur jordbruksekonomisk synpunkt.

Jag har som sagdt intet yrkande att framställa.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag är den förste att erkänna, att herr statsrådet och chefens för landtförvarsdepartementet uppgift, att vi enligt reservanternas förslag komma betydligt senare med hästanskaffningen än hvad det omtalade öfvergångsförslaget bestämmer, är fullt riktig, ty äfven enligt det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget hafva vi icke kommit så långt, som enligt detta öfvergångsförslag skulle vara fallet. Jag vill också betona, att jag för min enskilda del tycker, att det är tråkigt att opponera mig mot hvarje ökning i detta afseende, men det är rent praktiska skäl, som därvid för mig äro bestämmande. Jag anser mig för min del tala ur ren landtmannasynpunkt, när jag i motsats mot den siste talaren icke vill allt för hastigt öka hästanskaffningen. Hvad skulle nämligen följderna häraf bli? Förra året uppköptes 653 remonter, i år har antalet ökats till 816 och nu ifrågasättes här att för nästa år öka antalet till 1,200 stycken. Hårtill får man nu ytterligare lägga 9 procent af hästantalet, som äfven enligt reservanternas förslag skulle erfordras för underhåll af hästmaterialet, och jag vågar påstå, att detta är en mycket låg beräkning, ty ser man på det hästmateriel, som nu finnes till en stor del, så är det tämligen klart, att 9 procent icke kommer att räcka till för att fylla antalet afgångna nummerhästar. Om man nu forcerar hästuppköpen på sätt här är afsedt, så frestas en del hästuppfödare att lägga sig till med och uppföda varmblodiga hästar till ridhästar under några år. Men vi skola också tänka på huru saken kom-

mer att ställa sig efter genomförandet af den nya härordningen. Då kommer endast att uppköpas 9 procent af hela hästantalet per år, d. v. s. 540 hästar årligen. Då skola således alla dessa uppfödare af varmblodiga hästar helt hastigt kasta om och lägga sig på att föda upp kallblodiga hästar eller också skola de behålla sina varmblodiga hästar, som äro olämpliga för jordbrukets behof. Därför tror jag, att det är nyttigt att begränsa remontuppköpen, oaktadt hästanskaffningen då kommer att gå mycket saktare än enligt öfvergångsförslaget och hvad Kungl. Maj:t ifrågasatt. Jag kan därför icke finna annat, än att det är nyttigt att begränsa antalet på sätt reservanterna föreslagit.

Det säges nu emellertid, att enligt reservanternas förslag vi icke skulle få mera än 100 hästar per skvadron. Jag vill emellertid erinra, att vi också hafva 482 hästar i depåerna och att vi således i allt fall skulle komma upp till ett antal af öfver 5,000 hästar. Vidare har man sagt, att skvadronerna skulle bli för svaga gentemot fiendens. Jag vill häremot erinra, att det numera är ytterst ovanligt, att kavalleri strider mot kavalleri. Kavalleriet användes numera endast till spaningstjänst och dylikt, så att i detta fall tror jag icke, att någon fara föreligger, ehuru det ju är klart, att det alltid är en fördel att vid krigstillfälle hafva ett större antal hästar, då ju alltid några hästar komma att falla eller bortsnappas.

På de skäl jag nu anfört tror jag emellertid, att det är skäl att så mycket som möjligt begränsa hästanskaffningen, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Bäck: Jag har icke mycket att tillägga till hvad den siste talaren yttrade, men jag vill understryka, att utrangeringen af förbrukade hästar icke kan göra någon inverkan på det antal remonter, som under det närmaste året kan komma att anskaffas. Utrangeringen sker ju naturligtvis bland de äldre af de förutvarande hästarne. Om man beräknar en viss procent, måste denna naturligtvis afse de förutvarande hästarnes antal, men då ju nu nyanskaffning under alla förhållanden kommer att äga rum, kan väl någon egentlig utrangering bland dessa nya hästar icke ifrågakomma förr än några år framåt. Enligt reservanternas förslag skulle vi nu för närvarande inskränka antalet hästar vid kavalleriet till 5,000 stycken, men det synes också vara reservanternas mening, att denna inskränkning skall ske endast för närvarande. Det torde nog också vara så, att det för närvarande är knappt om tillgången på remonter för erhållande af det antal, som Kungl. Maj:t föreslagit, och likaså är det nog knappt om utrymmet i depåerna för detta antal, och om man skall nödgas så att säga gå och leta upp remonterna hos jordbrukarne här och där i landet, så är det klart, att priset för hvarje blir allt för högt, hvarigenom kostnaden för försvaret ytterligare ökas. Om nu härtill vidare kommer, att det icke saknas tendenser till att man skulle för vårt

Ang. höjning af anslaget till remontering och skoning m. m.
(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)

kavalleri öfvergå till en gröfre och kraftigare hästras, som bättre passar för våra nordligare förhållanden, så torde också häri ligga ett skäl att för närvarande något begränsa anskaffningen af remonter, så att man icke gör det i den omfattning, som Kungl. Maj:t föreslagit, utan bidar tiden litet, tills åsikterna få stadga sig litet mera, och man sedan kan handla i frihet.

Det är som sagdt icke reservanternas mening att ändra 1901 års härordning i detta afseende genom att göra någon inskränkning i det till 6,000 stycken bestämda antalet hästar, utan endast att för närvarande få en litet saktare hästanskaffning genom att nu stanna vid 5,000 hästar.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herr vice talmannen Pehrson med flere vid förevarande punkt afgifna reservationen.

Punkterna 11:o) och 12:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning af *punkten 13:o)*, angående höjning af anslaget till arméns fält- och fälttjänstöfningar, yttrade

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! I denna punkt är statsutskottet enigt och då lär det väl knappast vara anledning att ens tänka sig någon ändring i det slut, hvartill utskottet kommit; jag har alltså begärt ordet endast för att lämna några upplysningar rörande den stora reservation, som statsutskottet förmält vara till finnandes på detta anslag från föregående år. Förhållandet är, att våra arméfördelningar äro i afseende på de kostnader, som medfölja större manövrer, d. v. s. manövrer emellan två arméfördelningar, ganska olika ställda, detta på grund af de stora afstånden i de nordliga delarne af vårt land. När det stundar fälttjänstöfningar mellan femte och sjätte arméfördelningarna — den femte är förlagd norr om Mälaren och den sjätte i Norrland —, måste man spara ganska väsentligt på detta anslag, och i fjol utfördes därför icke heller några större fälttjänstöfningar. Dels på grund af dessa väntade dyrbarare fälttjänstöfningar, dels också på grund däraf, att det alltid är mycket svårt att på förhand beräkna den exakta kostnaden för dessa öfningar — och man får naturligtvis icke öfverskrida anslaget —, måste man ständigt hafva reservationer på 70- å 80,000 kronor för att icke riskera att komma öfver gränsen på hvad man har att disponera. Som sagdt är det nu i år femte och sjätte arméfördelningarnas tur

att utföra fälttjänstöfningar, och transportererna i Norrland kosta mycket penningar. Detta är anledningen, hvarför denna stora reservation nu finnes, och den är således motiverad af nödig omtänksamhet för att hafva den till reds i och för dessa fälttjänstöfningar, på det man icke måtte riskera att genom dem öfverskrida anslaget — något som man ju icke får. Håri ligger således anledningen till dessa stora reservationer. I och för sig synas, så vidt jag kan förstå, dessa reservationer icke vara något fullgiltigt skäl att inskränka anslaget för nästa år, ty det är mer än troligt, att de vid detta års slut äro förbrukade tillika med årets anslag eller åtminstone, att då endast kommer att återstå den alltid erforderliga marginalen.

Det är endast dessa upplysningar jag velat lämna.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14:o).

Uti punkt 14 under denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,060,492 kronor, med 15,201 kronor till 2,075,693 kronor.

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.

Uti tre inom Andra Kammaren väckta motioner hade framställts nedannämnda förslag angående dagaflöningen åt de värnpliktige under öfningstiden.

Af herr *J. Andersson* i Baggböle hade uti motionen n:o 73 föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, det dagaflöningen till de värnpliktige äfven under deras rekrytutbildning skulle bestämmas till 50 öre per dag samt att denna dagaflöning måtte utgå äfven innevarande år.

Herr *S. Nordström* i Höglunda hade i motionen n:o 79 hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen till de värnpliktige såväl under rekrytöfningarna som under repetitionsöfningarna, in- och utryckningsdagarne däri jämväl inberäknade, måtte bestämmas till femtio öre per man och dag, att taga sin början från och med nästa år och utbetalas, den ena hälften månatligen under öfningstidens fortgång och den andra hälften årligen efter de olika öfningstidernas afslutning.

Slutligen hade herr *O. G. Erikson* i Öfre Odensvi m. fl. uti motionen n:o 121 föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att höja de värnpliktiges dagaflöning till 50 öre per dag såväl under rekryt-

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m. (Forts.)

skolan som under repetitionsöfningarna, att oafkortadt utbetalas månatligen under öfningstiden.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med afslag å herrar Anderssons i Baggböle, Nordströms i Höglunda och Eriksons i Öfre Odensvi m. fl. ofvannämnda motioner, öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,060,492 kronor, med 15,201 kronor till 2,075,693 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *Persson* i Tällberg och *Lindgren* i Islingby, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt herrar Anderssons i Baggböle, Nordströms i Höglunda och Eriksons i Öfre Odensvi m. fl. ofvannämnda motioner, öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,060,492 kronor, med 1,066,026 kronor till 3,126,518 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr *Lindgren* i Islingby: Herr talman! Då jag jämte herr *Daniel Persson* reserverat mig mot utskottets hemställan i denna punkt och ansett, att dagaflöningen till de värnpliktige bör höjas till 50 öre per dag äfven under rekrytutbildningstiden, skall jag, herr talman, endast be att få yrka bifall till den af oss afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

Herr *Olsson* i Fläsbro: Herr talman! Jag var icke närvarande i statsutskottet, då denna punkt behandlades där. Om jag det hade varit, skulle jag utan tvifvel hafva ställt mig på reservanternas sida. Ty de skäl, som förmådde mig att i fjol tala och rösta för den högre dagaflöningen, ha icke sedan dess förlorat i värde för mig. Jag anser nämligen fortfarande, att det i synnerhet för de värnpliktige, hvilkas enda kapital utgöres af deras arbetskraft, är en gärd af rättvisa att bestämma deras dagaflöning så, att de erhålla ett nödtorftigt uppehälle äfven under rekrytutbildningstiden. Och jag håller före, att vi alla kunna vara ense om att en dagaflöning af 50 öre är det minsta möjliga, som där vid lag erfordras utöfver den kost kronan består.

Jag tror också, mina herrar, att denna dagaflöningsfråga äfven på sätt och vis är en försvarsfråga. Det är nämligen icke nog med, att vi vid eventuellt fredsbrott hafva ett visst antal värnpliktige att lita oss till, lika nödvändigt är, att dessa värnpliktige tycka sig vara rättvist och väl behandlade, om man skall kunna vänta, att de med glädje mod skola fylla sin fosterländska plikt.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få

yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den däri afgifna reservationen.

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Häradsköp, *Räf*, *Johansson* i Jönköping, *Eriksson* i Lindehult, *Matsson*, *Erikson* i Öfre Odensvi, *Nordin*, *Jansson* i Edsbäcken, *Lindgren* i Örebro, *Forsberg*, *Forssell*, *Janson* i Bråten, *Ström* i Transtrand, *Öberg*, *Hörnsten*, *Andersson* i Baggböle, *Hansson*, *Hammarström*, *Ersson*, *Zimdahl*, *Johansson* i Öija, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Persson* i Malmö, *Danielsson* och *Larsson* i Västerås.

Herr Biesèrt: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna instämma med herr Olsson i Fläsbro och vill äfven göra det yrkande, han gjorde. Men jag vill på samma gång nedlägga min protest mot att dessa 50 ören kallas för dagaflöning. Ty, mina herrar, det är icke dagaflöning, det är enligt min öfvertygelse endast en rimlig ersättning för de oundvikliga småutgifter, som den värnpliktige måste underkasta sig för att fullgöra sin skyldighet mot fäderneslandet att öfva sig i vapnets bruk.

Med denna lilla protest skall jag be att få instämma i det yrkande, som framställdes af herr Olsson i Fläsbro.

Med herr Briesèrt förenade sig herrar *Hazén*, *Gustafsson* i Sjögesta, *Thorsson*, *Brock*, *Collvin*, *Emthén*, *Branting*, *Nyström* och *Ericsson* i Vallsta.

Herr Nordström i Höglunda: Herr talman! Jag beklagar, att man måste återkomma med denna motion oupphörligt. Men den afser en fråga, som icke kan falla. Ty den är så nära sammanhängande med vårt försvar, att det icke är möjligt annat, än att den, som intresserar sig för fäderneslandets försvar, söker hålla frågan vid lif. Jag är försvarsvän och ur försvarsvänlig synpunkt har jag återkommit med min motion.

Vi beklaga oss öfver emigrationen, och det med rätta. Men när det är fråga om att råda bot för emigrationen, då kommer man med alla möjliga och omöjliga medel. De medel, som skulle vara effektiva, dem vill man icke höra talas om. Presidenten Roosevelt har ju värderat hvarje svensk i Amerika till 5,000 dollars. Om vi reducera detta till lika många kronor, så kanske det kan ungefär närma sig till hvad som är rätt. Ty vi veta hvad det kostar att uppfostra vår ungdom, hvad vi gifva ut för vårt skolväsende och för andra ändamål, som därmed äga sammanhang. Och det är summor, som sluka millioner. Men när det här är fråga om att bereda en liten skäligare godtgörelse åt dessa ynglingar, som skola göra sin värnplikt, då slår man döförat till. Jag förmodar, att det är ökningen i anslaget på öfver en million kronor, som man drager sig för. Men det är dock långt mindre än 250 millioner kro-

Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

nor. Ty om vi värdera hvarje utvandrare till 5,000 kronor och då det under förra året säkert var öfver 50,000 personer, som utvandrade, ehuru uppgiften icke är officiell, så blir ju förlusten lika med 50,000 gånger 5,000 kronor eller öfver 250 millioner kronor. Och det är ju en betydligt större summa än hvarom här är fråga. Jag tror, att man bör tänka på den saken litet grand, innan man går till votering. Ty det är dock en fråga, som ligger vår allmoges nära om hjärtat, det finner man, när man kommer ut i bygderna. Jag är född och fostrad bland allmogen och är väl förtrogen med dess känslor. Och jag vet, att den minskning i dagaflöning till de värnpliktige, som följde med antagandet af 1901 års härordningsförslag, nedstämt sinnet hos mången fader, som skickat sin son till exercisplatsen för att där fullgöra sin värnplikt, men som kanske icke har 10 öre att skicka med denne sin son, utan måste låna några kronor, för att denne icke skall stå alldeles pank under tjänstgöringen. Och när han sedan kommer hem från sin tjänstgöring, är det icke sagdt, att han får arbete med detsamma, utan han får se sig om. Ty öfningstiden infaller ju under landtmännens brådaste tid; sedan den är öfver, då är det kanske icke så lätt för en värnpliktig att skaffa sig arbete, när han efter öfningarnas slut kommer hem. Detta borde man taga i betraktande vid bedömandet af denna fråga. Jag tror, att man då skulle finna det ej vara mer än rätt och billigt, att den af reservanterna föreslagna förman bereddessa ynglingar, som — åtminstone många af dem —, om man ser noga på saken, ha kanske jämförelsevis mindre att försvara, men ändock måste utkommenderas för att göra sin värnplikt. Ett bifall till reservationen vore enligt min mening en åtgärd både af billighet och rättvisa. Och om vi icke gå med på reservanternas förslag, fruktar jag, att detta skall medföra svårare följder, än man tänkt sig. Vi se, i hvilken riktning tidsandan går. Och det är fara värdt, att denna radikalism, denna socialism, som utbreder sig i städerna, äfven skall komma till landsbygden. Det blefve svårt att motarbeta. Det skulle medföra större utgifter än att bestå denna million, hvarom här är fråga.

Herr talman! Jag ber af dessa skäl att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman, mina herrar! Jag har vid tvenne föregående tillfällen tillåtit mig att uttala min åsikt i föreliggande fråga, senast — om jag minnes rätt — vid sistlidet års riksdag. Jag har icke funnit anledning ändra den mening, jag då tydligen uttalade rörande den föreslagna ökningen i den så kallade dagaflöningen till de värnpliktige — en oegentligen benämning, däri vill jag mycket gärna instämma med herr Biesert; ty någon dagaflöning bör icke få komma i fråga därför att man fullgör en plikt.

Jag föreställer mig att, om vi närmare tänka efter, vi skola

finna, att äfven bland de mindre bemedlade finnes det ingen, som icke står i stor tacksamhetsskuld till sitt fosterland för hvad han åtnjutit under sin uppfostran och sin uppväxt. Alla kunna säga, att de ha fostrats i ett land, där ett undervisningsväsende bestås, som i många fall ej förekommer ens i de större kulturländerna. Vi åtnjuta alla lika skydd, lika hägn af rikets lagar och institutioner. Vi måste alla känna detta land såsom vårt fosterland. Ha vi då icke någon plikt mot detta, är det bara rättigheter, vi skola fordra? Ha vi inga skyldigheter mot fosterlandet tillbaka? Jag har aldrig kunnat förstå deras mening, som ideligen yrka på att därför att man fullgör en plikt, skall man ha fullt betaldt, liksom då man utför något annat arbete. Nej, mina herrar, gifven de värnpliktige god föda, gifven dem bra logis och låten dem få åtnjuta en human och rättvis, men äfven allvarlig behandling från befälets sida! Det är hvad vi i första rummet ha att se till för att på rätt sätt tillgodose våra värnpliktiges intressen.

Det är hufvudsakligen på dessa skäl, som jag i korthet tillåtit mig anföra, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Herr *Hellman* instämde häruti.

Herr *Thorsson*: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt yttra mig utöfver det instämmande jag gjort, men den siste talaren har uppkallat mig.

Då jag instämde i en förhöjning af dagaflöningen till de värnpliktige från 20 till 50 öre, gjorde jag det icke med den uppfattningen, att man därigenom skulle, såsom man sade, skapa hos dem en större fosterlandskärlek. Det går nog icke att skapa en dylik känsla på sådant sätt.

Motionären sade att det nog vore så, att vi icke alla ha lika mycket att försvara här i landet. Detta yttrande skall jag be att få taga fasta på.

Den ärade vice talmannen sade, att vi alla här i landet åtnjuta lika skydd. Jag tager mig friheten betvifla, att vi i alla hänseenden åtnjuta lika skydd, åtminstone så stort skydd, att vi alla böra hafva lika stora skyldigheter att försvara landet. Samhällets håfvor äro ytterst olika fördelade, och alla som gå ut för att försvara landet äro icke försedda med väl späckade plånböcker från hemmet. Jag tror därför, att den medborgare, som går ut från ett fattigt hem, han måste obetingadt offra en större del för fosterlandets försvar än den, som går ut från ett väl försedt hem. Det kan nog sägas, att dessa 50 öre, hvarom nu är fråga, icke spela så stor roll. Men för den, som möjligtvis har några anhöriga, som äro beroende af hans arbete, för honom spelar 50-öringen en icke oväsentlig roll. Ty han kan behöfva att lämna hem några af dessa 50-öringar, eller också att hafva dem i beredskap, när han slutat sina militärföningar, medan han väntar på arbete.

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

*Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Man skulle visserligen kunna säga, att saken lättast rangerades, om man gäfvde de fattigaste denna dagaflöning utaf 50 öre och läte de bättre lottade vara utan densamma. Men jag tror, att det komme att blifva svårt att bestämma, hvar gränsen skulle sättas, och därför anser jag det vara klokast att höja denna afgift öfver lag för alla, som fullgöra sina vapenöfningar.

Jag tror icke, att, såsom den ärade motionären framhöll, om Riksdagen beviljar denna 50-öring, det skulle inverka så att de socialdemokratiska idéerna då finge svårare att slå sig igenom. Ej heller tror jag, att en förhöjning från 20 öre till 50 öre skulle motverka emigrationen. Däremot anser jag, att en förhöjning i dagaflöningen vore, såsom äfven framhållits, en ringa uppmuntran åt de fattigaste bland de värnpliktige, och därför anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Detta är en fråga, som mycket ofta återkommer, och en fråga som synes vara mycket populär bland dem, som yrka på en förhöjning i dagaflöningen. Jag kan i viss mån biträda densamma, men i den form, som vice talmannen framställde, nämligen så att de värnpliktige under öfningarna beredes ett bättre underhåll. Riksdagen har ju redan skrivit till Kungl. Maj:t därom. Men jag vill ändå fästa uppmärksamheten på en sak, den saken nämligen, att, om jag icke misstager mig, de värnpliktige i allmänhet icke bruka få mera än tre mål mat om dagen på mötesplatserna. För min del anser jag detta vara otillräckligt. Ty i regel äter folk fyra mål om dagen. Därför vore det skäl att äfven låta de värnpliktige, som arbeta strängt, få fyra mål om dagen. Vidare tror jag, om man vill söka åstadkomma någon jämlikhet äfven i det hänseendet, att alla värnpliktige skola äta kronans kost, det blir alldeles nödvändigt att införa bättre ordning såväl i köken som i de rum, där maten serveras.

Den siste talaren slog på den strängen, att de, som lefva på sitt arbete, egentligen icke i förevarande afseende ha någon skyldighet att uppfylla mot sitt fosterland. Men den satsen är enligt min tanke alldeles oriktig. Ty man bör besinna, att dessa personer åtnjutit kostnadsfri undervisning och många andra förmåner, för hvilket allt de väl stå i skuld till sitt fosterland. Vidare bör man icke heller förglömma, att, om vi icke längre få vara ett fritt land, de obemedlade likaväl som de mera bemedlade komma i ett helt annat förhållande. Antag t. ex. att vi komme under Ryssland. Då finge landets söner underkasta sig minst 3 års värnplikt och riskera att sändas både till Japan och Kina för att där strida. Jag tror, att äfven det är något att sätta värde på, att vi få tillhöra det fria landet Sverige.

Af hvad jag nu påpekat torde framgå, att jag vill vara med om att bereda bättre mathållning åt de värnpliktige på mötes-

platserna, men ej att höja dagaflöningen, ty den kanske då kommer att användas till sämre ändamål än till kosthållets förbättring.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Biesèrt: Herr talman! Till hvad jag förut sagt vill jag lägga några få ord, dels med anledning af hvad vice talmannen yttrade och dels med anledning af hvad den siste talaren anförde.

Här har sagts, att skyldigheter och rättigheter böra följas åt. Vice talmannen anförde, om jag icke missförstod honom, särskildt den omständigheten, att samhället uppfostrar och gifver undervisning åt hvar man här i landet och det på ett sådant sätt, att de böra känna sig tacksamma därför och skyldiga att uppfylla sina plikter gentemot fosterlandet. Bland dessa plikter voro då vapenöfningarnas fullgörande, därvid de icke skulle åtnjuta någon ersättning. Jag säger ersättning, ty det är pinsamt för mig att begagna ordet dagaflöning.

Det är sant, att landets söner i många fall åtnjuta en bättre uppfostran och bättre undervisning än i många andra länder. Men hvarför sörjer samhället för att dess söner här i Sverige få en såvidt möjligt god och omsorgsfull uppfostran? Icke är det väl i första hand för att få goda soldater? Nej, det är väl i första hand för att af ungdomen skapa goda medborgare och för att, då deras tur kommer, de må kunna verka på ett kraftigt och godt sätt för landets och samhällets förkofran. För mig ställer sig denna sak rent praktiskt och icke såsom någon känslorak. Det må vara, såsom den siste talaren sade, att man bör i bästa möjliga mån sörja för, att de värnpliktige få god mat och god vård. Men enligt min tanke är detta icke nog i fråga om den fattigare delen af våra värnpliktiga ynglingar. Jag är fullkomligt öfvertygad om och känner af egen erfarenhet, att det innebär en icke ringa ekonomisk uppoffring att vistas på en mötesplats i och för värnpliktsöfningarnas fullgörande. Om staten genom sin undervisning och uppfostran gäfvade de värnpliktiga ynglingarne ekonomisk kraft att bära denna uppoffring, då kunde man tala om skyldighet för dem att utan särskild ersättning fullgöra dessa öfningar. Men så är icke fallet. Våra värnpliktige ha ännu icke hunnit till den ålder, att de äro ekonomiskt bärkraftiga. Jag menar därför, att det helt enkelt är en skyldighet för staten att så mycket som möjligt åtminstone lindra de ekonomiska uppoffringar, som den fattigare delen af befolkningen ovillkorligen gör, då den uppfyller den plikt man fordrar af den att skicka sina söner till värnpliktsöfningarna.

Det är på dessa grunder jag yrkar bifall till reservanternas förslag, hvilket jag vidhåller under fortsatt protest mot den rubrik, som denna punkt fått i statsutskottets utlåtande, nämligen aflöning, ty jag erkänner icke, att det är någon aflöning.

I detta anförande instämde herrar *Åkerlind*, *Thylander*, *Ericsson* i Ahlberga, *Hörnsten* och *Johanson* i Mossebo.

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

*Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

Herr Erikson i Öfre Odensvi: Då staten fordrar, att alla dess söner numera skola underkasta sig långvariga öfningar i vapnens bruk i och för ett älskadt fosterlands försvar, är det äfven dess plikt att tillse, att denna skyldighet något så när rätt fördelas mellan samhällets medborgare. Då urtima Riksdagen 1892 beslöt att införa allmän värnplikt med 90 dagars öfning, afbördades en klass medborgare en orättvisa, som varit pålagd den under mer än 200 år: skyldigheten att snart sagdt ensam bekosta fosterlandets försvar genom rustnings- och roteringsbesvärens utgörande. Då lades skyldigheten att försvara landet på våra unga söner. Därigenom skedde en rättvisa i så måtto, att skyldigheten fördelades på alla samhällsklasser. Huruvida det var ett lyckligt beslut, lämnar jag därhän; den saken föreligger icke nu. Men då fick vår ungdom sig ålagd att utan någon nämnvärd ersättning försvara fosterlandet. Riksdagen beslöt dock att som underhåll, förutom mat, lämna denna ungdom en ersättning af 50 öre om dagen. Under sådana förhållanden var det drägligt nog, då öfningstiden endast var 90 dagar. Men 1902 års Riksdag beslöt att öka öfnings-tiden från 90 till 240 dagar och att i stället för en aflöning af 50 öre om dagen, hvilken helt visst behöfves för en hvar — den som icke har egna medel att uppoffra får helt visst underkasta sig stor försakelse — endast skulle utgå med ett belopp af 20 öre om dagen. Då frågas: kan detta handlingssätt vara riktigt? Jag tror det icke. Det är helt visst svåra skyldigheter vår ungdom fått sig pålagda redan under öfningstiden och ännu svårare blifva de, om det skulle gälla att försvara fosterlandet. Då så stora skyldigheter blifvit pålagda vår ungdom, anser jag, att Riksdagen bör kunna vara med om så stor uppoffring, att den anvisar medel, så att dagaflöningen till de värnpliktige må kunna utgå med 50 öre om dagen.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Thorsson: Den ärade talaren på skånebänken syntes vilja göra gällande, att arbetareklassen icke skulle kännas vid sina skyldigheter. Jag tror snarare, att om det är några af samhällets medlemmar, som få känna af sina skyldigheter, så är det arbetarne. Och till den undervisning, som samhället består den arbetande klassen, betalar den arbetande klassen lika mycket som någon annan. På samma gång är jag öfvertygad om att arbetarne äfven på alla andra områden fullgöra sina skyldigheter mot samhället lika bra som någon annan. Därför anser jag det vara oriktigt, att man, när det gäller en sådan sak som skillnaden mellan 20 och 50 öre, säger: Ja, men ni skola icke hafva detta, utan ni skola göra eder skyldighet.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman! Jag begärde ordet

för att bemöta en del af hvad herr vice talmannen yttrade. Detta har sedermera bemötts af andra talare och jag instämmer i hvad de sagt.

Efter jag har ordet, vill jag emellertid erinra därom, att herr vice talmannen yttrade bland annat, att man icke endast får hafva rättigheter, utan äfven bör tänka på sina skyldigheter. Detta är sant, men jag ber i anledning häraf att få fråga: finnes det större skyldigheter än att gå ut i fält och våga sitt lif för fosterlandet, om krig skulle inträffa? Detta är väl den största skyldighet och uppoffring, som kan åligga någon. Vidare få våra unge män offra många månader under vapenöfningarna. Detta är stora skyldigheter. Kan man då icke tala något om rättigheter? Det gäller ju endast att erhålla 50 öre om dagen, icke som dagaflöning, såsom här framhållits, utan som en liten uppmuntran.

Herr vice talmannen yttrade också, att man icke borde hafva full betalning, då man arbetade för fosterlandet. Detta kan emellertid icke kallas för full betalning. Det är endast fråga om en ringa uppmuntran. Man måste äfven tänka på att dessa unga offra sin tid, att de lämna sina hem, sina platser och sitt arbete för att undergå vapenöfningarna. Hvarför skulle då vi äldre, som icke hafva värnplikt och som offrat ganska få dagar på vapenöfningar, icke uppmuntra dem med en ringa dagspenning af 50 öre? Detta är väl det minsta man kan göra, och jag ber därför, herr talman, för min del att få instämma i reservanternas förslag.

Herr Eriksson i Bäck: Den godtgörelse, hvarom nu är fråga, har erhållit olika namn. Några hafva kallat den dagaflöning, andra ersättning. Andra åter hafva sagt, att det icke gäller ersättning för fullgörandet af någon slags skyldighet och att man således skulle kunna vägra den begärda förhöjningen på den grund, att det är en skyldighet för alla att biträda vid landets försvar. Några hafva använt benämningen uppmuntran. Enligt min uppfattning kunna orden ersättning och uppmuntran komma tämligen på ett ut. Emellertid anser jag, att den ifrågasatta höjningen numera icke har samma betydelse för de värnpliktige, som den möjligen förut haft. Nu förbättras ju mathållningen på våra lägerplatser år för år och blir väl framdeles ännu bättre.

Jag tror, att därest de värnpliktige förut ej haft 50 öre i dagaflöning, om man nu får kalla det så, så skulle det säkert icke efter nedsättningen till 20 öre blifvit sådana ansatser att få denna dagaflöning höjd till 50 öre.

Det är ej blott på grund af den förbättrade mathållningen, utan äfven af en annan anledning, som man kan hoppas, att en förhöjning nu icke är påkallad af så stort behof, som den kanske förut varit. Vi skola väl med hänsyn till Andra Kammarens beslut — jag tror till och med upprepade beslut — om förbud mot utskänkning af öl på lägerplatserna kunna hoppas, att det framdeles

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

skall blifva billigare för de värnpliktige att släcka sin törst än under nuvarande förhållanden. Jag menar, att om ölet förvisas från lägerplatserna, så kommer i stället helt säkert svagdricka att för ett mycket billigare pris tillhandahållas. Detta blefve en så väsentlig besparing för de värnpliktige, att den ifrågasatta förhöjningen ej heller i nu berörda afseende komme att få samma berättigande, som den förut haft.

Man har talat för bifall till den föreslagna förhöjningen äfven af andra skäl, såsom önskvärldheten att bereda de värnpliktige möjlighet att vid mötets slut hafva en besparad slant att använda under det de väntade på arbete. Detta skäl kan jag icke gilla. Icke bör man på detta sätt bereda dem tillfälle att samla en penning för att de sedermera skola gå sysslolösa under väntan på att få största möjliga aflöning för sitt arbete.

En höjning af detta anslag i enlighet med reservanternas förslag skulle belöpa sig på öfver en million kronor. Detta är en summa, som är värd att man tager den i öfvervägande och tänker på den. Om man, såsom herr Sten Nordström gjorde, multiplicerar den, så blir det under några år åtskilliga millioner kronor. Äfven detta kan betyda något i statskassan, då man just ser framför sig en tid, under hvilken det kommer att blifva svårt att få debet och kredit att gå ihop.

På dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Löfhult: Jag har förut i denna kammare uttalat mig till förmån för en förhöjning af värnpliktiges aflöning, och jag har fortfarande samma åsikt. Hvar och en vet ju, att, när en värnpliktig går ut för att vapenöfvas, han måste hafva något penningar med sig. Är han dräng, nödgas han taga af sin lön. Har han föräldrar, måste de skicka penningar med honom. Det kan icke resoneras bort, att han behöfver penningar, oaktadt han får kläder och föda på mötesplatsen. Under sådana förhållanden säger jag, såsom jag förut sagt, att 50 öre om dagen måste anses för skäligen ersättning, och får jag därför yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Denna kammare brukar alltid vilja vara med om att spara. Den har i dag sparat ganska ordentligt på anslagen under fjärde hufvudtiteln och den sparar på alla hufvudtitlar, hvar den kan komma åt, samt tyckes alltid hafva ondt om penningar — utom när det gäller aflöning åt de värnpliktige. Då är det ingen brist i kassan. Då har landet väl råd att betala.

Här har om denna förhöjning af ersättningen till de värnpliktige sagts, att den är så liten och obetydlig. Det gällde ju bara 30 öre. Ersättningen har af somliga kallats för dagaflöning.

Andra hafva smått skämts för denna benämning, i det de hafva tyckt, att det likväl icke låter bra att kalla det dagaflöning. De vilja hafva det till en liten ersättning, en liten penning, hvarmed de värnpliktige skulle kunna skaffa sig bättre kost och dylikt.

En talare yttrade, att det endast gällde en liten småsak. Nå, hvad är denna småsak värd? Jo, om herrarne se efter i reservationen, så finna herrarne, att reservanterna själfva säga hvad den är värd. Den skulle kosta landet en ökning på fjärde hufvudtiteln af 1,066,026 kronor. Detta är ju bara en liten småsak. Annars prutar man på 500 kronor, om det gäller, men denna miljon är ju endast en liten småsak.

Vi gå så ofta öfver hafvet för att se efter, hur andra länder hafva det. Det kunde ju vara skäl att nu taga reda på huru man har det i Tyskland med sin långvariga värnplikt. Jo, om jag är rätt underrättad, hafva de värnpliktige där 7 öre om dagen. Det är allt en mycket stor skillnad mellan detta belopp och 20 öre och en ännu större skillnad mellan nämnda belopp och 50 öre, på samma gång som det är stor skillnad mellan förmögenheten och skatteförmågan i Tyskland och i Sverige. Tyskarne tycka icke, att de hafva råd att betala 50 öre till sina värnpliktige. De gifva dem endast 7 öre. Vi däremot skulle hafva råd att gifva dem 50 öre.

Om nu de värnpliktige finge denna 50-öring, hvad skulle de göra med den? Ja, jag sticker väl nu, efter hvad jag kan tro, hufvudet i ett getingbo, när jag yttrar detta, men jag vill dock säga, att i alltför många fall skulle 50-öringen gå till öl. Detta borde väl icke nykterhetsvännerna i denna kammare tycka om. Se efter, huru det ser ut bland våra värnpliktige, när de få ut den hopsparade aflöningen, huru länge de behålla den och hvad de använda den till! Jag tror, att herrarne skola få se, att användningen icke alls är berömvärd.

Mina herrar! Jag anser det vara en ren olycka, ja, jag vore frestad att säga en skam för vårt land, att den uppfattningen är så stark och så allmänt gällande i Riksdagens Andra Kammare, att man icke skall kunna fullgöra skyldigheten att försvara sitt land, utan att detta skall mätas och vägas i penningar, motsvarande en — ja, det är kanske för mycket sagdt — någorlunda stor dagaflöning. Räknar man emellertid samman hvad staten består de värnpliktige i kläder, föda, husrum och kontant ersättning af 20 öre, så går det nog icke till så litet om dagen. Herr talman! Jag skall be att på det bestämdaste få protestera mot den uppfattning, att man skall ha betaldt för att försvara sitt land. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Lundell* och *Ernst Carlsson*.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman, mina herrar! Äfven med risk att bli ansedd såsom en af dem, som böra ställas på

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

skampallen, vågar jag vara af en motsatt mening mot den siste talaren. Jag kan väl förstå de skäl, på hvilka han grundar sin mening, då man ju känner hans ädla, högsinnade karaktär, och samma är äfven förhållandet beträffande herr vice talmannen; och jag förstår mycket väl, att det blott är en ädel fosterlandskänsla, som förestafvat deras uttalanden. Men i alla händelser tror jag, att man får räkna äfven med andra faktorer än blott den ädla fosterlandskärleken, och att man får betrakta saken äfven från andra synpunkter.

Herr vice talmannen sade, att man i stället borde bereda de värnpliktige god vård samt gifva dem god mat, godt logi och dylikt, äfvensom bemöta dem humannt. Hvad det sista beträffar eller god behandling och humannt bemötande, så måste detta grunda sig dels på värnpliktslagen och dels på krigslagarne i allmänhet. När 1901 den nya härordningen antogs, var det starkt ifrågasatt ifrån det frisinnaade hållet att söka få till stånd en revision af krigslagarne, hvilka lagar en gång gäfvö en på sin tid mycket framstående ledamot af denna kammare anledning att säga: »dessa lagar, hvilka drypa af blod». Men intill denna stund, trots dessa ansträngningar, har ej någon revision af krigslagarne kommit till stånd. Om man granskar dessa lagar närmare, skall man finna, att de utmärka sig för allt annat än humanitet. Ser jag sedan till dem, som skola handhafva dessa krigslagar, eller våra militärer, så finner jag, att det är högst olika sätt för tillämpningen af desamma. Många af de högsta cheferna och de mest framstående officerarne iakttaga därvid all försiktighet och humanitet, men detta är icke alltid fallet; och hvad beträffar det lägre befälet, är det kanske just där, som en sämre tendens gör sig gällande. Allt detta gör, att våra värnpliktige en och annan gång bli behandlade på ett allt annat än humannt sätt; och detta gör sitt till, att de ej med den kärlek, som man kunde önska, öfva sig i vapnens bruk för att i farans stund försvara fäderneslandet mot inträngande fiender. Jag vill därför med vice talmannen betona, att jag tror denna revision af krigslagarne i humannt syfte vara af den allra största betydelse.

Hvad sedan den frågan angår, huru de värnpliktige i öfrigt kunna ha det, få herrarne likväl komma i håg, att, äfven om man ej tager betaldt för att försvara sitt land, förhållandena dock kunna vara sådana, att många af dessa värnpliktige få bidraga att sörja för gamla, ålderstigna föräldrar, och att många af dem hafva den hederskänslan att, hellre än att en åldrig fader eller moder skola komma fattigvården till last, de sträfva att försörja dem. Jag undrar, om det vore för mycket, att en sådan vid utöfningen af sin plikt för fäderneslandet finge ett litet bidrag och en smula hjälp i denna sin sträfvan. Jag tror för min del, att detta blott vore ett rättmätigt *kraf*, och jag anser ej, att den som försvarar en dylik ståndpunkt, därför bör ställas på skampallen.

Det har talats här om ölet, och därvid hafva yppats flera olika meningar, men jag delar i detta fall den uppfattning, som uttalades af den siste talaren, herr Hammarskjöld. Han var rädd för att femtioöringen skulle gå till öl, och däri instämmer jag med honom; men den talare, som före honom hade ordet och som sitter framför mig, herr Eriksson i Bäck, tyckte däremot, att det vore ännu mindre skäl att gifva femtioöringen, om ölet komme bort från lägerplatserna. Men jag tycker, att det tvärtom vore allt skäl att gifva dem denna femtioöring, om ölet toges bort, emedan man då kunde ha anledning vänta, att pengarne komme till nytta.

Herr talman! På de af mig nu anförda skälen ber jag att för min del få instämma i den afgifna reservationen.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att bemöta hvad min ärade kamrat på närkesbänken yttrade beträffande ölet. Den talaren sade, att han hoppades, att ölet skulle komma bort från lägerplatserna och således inga pengar behöfvas till öl, och att detta skulle vara ett skäl att ej bevilja femtioöringen. Jag får säga att, om jag visste att ölet skulle fortfarande tillhandahållas på lägerplatserna och att femtioöringen skulle gå till öl, skulle jag för min del säga nej; men just det hoppet, att ölet skall komma bort — och Andra Kammaren har ju förut för sin del fattat beslut därom — gör, att jag önskar, att kammaren skall bevilja denna femtioöring till de värnpliktige. En million är visst icke någon småsak, men jag tror, att den är väl använd just för det ändamål, som det här är fråga om; och dessutom stanna ju i alla händelser dessa penningar kvar inom landet. Vi anslå ju ofta millioner för andra ändamål, som röra försvarsverket, och hvaraf en del går utomlands. Ja, herrarne skratta, men jag säger än en gång och det är sant, att dessa penningar skulle stanna inom Sverige, men en stor del af de summor, som vi använda för försvarsrustningar, t. ex. till pansarplåt, ammunition och dylikt, går till utlandet. Jag tror således, att denna million skulle komma att användas bättre än en del af de millioner, som man anslår till andra ändamål. Jag vidhåller därför, herr talman, min hemställan om bifall till reservationen.

Herr Branting: När herr Hammarskjöld begärde ordet i denna fråga, väntade jag att han skulle komma med mer sakliga skäl än han gjorde. Den som hörde hans anförande här på förmiddagen i dag och de verkligen förträffliga utredningar, med hvilka han då kom, kunde knappt vänta att han sedan i denna sak skulle — låt vara mer oförboredt — komma och tillgripa en sådan, tillåt mig säga det, ganska svag fras som den, att man skall väl ej »taga betaldt för att försvara sitt land». Hvem är det, som säger att man skall hafva betaldt för den saken? Det är ej fråga alls om det. De herrar, som drifva den satsen, tyckas i det ögonblicket

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

*Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aflöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)*

glömma, att de ju själfva »gifva betaldt» för att man skall försvara sitt land, när de bevilja 20 öre. Det är blott summan det är fråga om; hvilken summa är den lämpliga: 20 eller 50 öre?

Då svaras det från några håll, att det blir allt bättre och bättre på våra lägerplatser, så därför kan det vara öfverflödigt att gifva 50 öre; på andra håll åter igen menar man, att just därför att allt ännu icke är bra, kan det vara skäl att lämna den summan. Jag vill för min del gärna tro och hoppas, att det skall bli bättre på lägerplatserna, men ännu, det är alldeles visst, komma så många klagomål från åtskilliga håll, som äro befogade, och det är på så många ställen svårt för de värnpliktige att reda sig med ensamt de 20 öre som staten består, så att jag tror, att som förhållandena för närvarande ligga, är 50 öre visst icke för mycket. Kan man längre fram komma därhän, att orsakerna till de klagomål, som nu höras rörande de fattiga värnpliktiges ställning, undanröjas eller åtminstone förminskas, då kan man ju åter taga under öfvervägande, hur stor summan lämpligen bör vara och kanske sänka den. För närvarande synas mig emellertid ej några skäl vara förebragta emot att Andra Kammaren vidhåller den uppfattning, som här förut uttalats, att 50 öre vore en skälig summa.

Jag anser, jag upprepar det åter, att, när denna fråga behandlas, vi böra se saken sådan den är och alldeles lägga bort det slags argumentation, att man väl ej skall »ha betaldt för att försvara sitt fädernesland»!

Herr Petersson i Påboda: Jag ber att få instämma i ett afseende med den siste talaren, herr Branting, däri nämligen, att man ännu från många håll verkligen får höra klagomål öfver att det ej är så väl beställt på lägerplatserna med mathållningen och själfva behandlingen af de värnpliktige, hvad beträffar humanitet och dylikt, som man kunde önska det. Det konstaterades visserligen för några dagar sedan, då frågan om mathållningen här debatterades, att den var tillfredsställande på många håll. Lika visst är emellertid — såsom nu äfven af den ärade talaren här starkare betonades —, att det förekommer klagomål här och där. Jag vill med anledning däraf be att få understryka en liten passus, som statsutskottet tagit in i motiveringen till sin hemställan i denna punkt, och på samma gång uttalar jag den förhoppning, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet skall fästa något afseende därvid. Yttrandet lyder sålunda: »utspisningen bör kunna så ordnas, att den motsvarar alla rimliga anspråk, därest, som för visso i allmänhet sker, vederbörande förvaltning ägnar nödig omtanke och kontroll åt hit hörande förhållanden». Som herrarne märka, är det mycket mildt och försiktigt skrifvet. Uttalandet torde emellertid väl vara på sin plats, och jag tror att det nog behöfs, att nödig omtanke ägnas åt att kontrollen öfver dessa förhållanden blir effektiv.

Det var blott detta jag ville säga. För öfrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Matsson: Herr vice talmannen har här framhållit, att man ej blott får ställa kraf på fosterlandet, utan att man jämväl skall känna, det man har skyldigheter gentemot samma fosterland. Jag vill till fullo instämma i detta hans uttalande.

Liksom emellertid de medborgerliga rättigheterna för närvarande äro i väsentlig grad ojämnt fördelade och väl komma att i mer eller mindre mån bli det allt fortfarande, så äro äfven de medborgerliga skyldigheterna, sedda — om jag så får säga — ur föräldrasympunkt, lika ojämnt fördelade. Föräldrar med många söner få lägga en väsentligt större tribut på värnpliktens altare än föräldrar med få eller inga söner. I närvarande tid gör sig en tendens gällande att utjämna de medborgerliga rättigheterna. I analogi härmed har det också börjat höjas röster för att utjämna de medborgerliga skyldigheterna. Det är denna tendens, som kunnat skönjas i förevarande debatt. Man vill söka utjämna den orättvisa, som ligger däri, att familjer med lika ekonomisk bärkraft få underkasta sig så väsentligt olika offer åt fosterlandet, endast på den grund, att de ha olika antal söner. Jag anser det vara rimligt, att de, som ej ha någon som alls eller endast ett fåtal söner att sätta in i värnpliktsarmén, få lämna en motsvarande tribut i kontanter. Denna tribut må nu kallas »dagaflöning» eller benämnas med något annat af de namn, som här föreslagits. Namnet är ju af underordnad betydelse, men jag har ingenting emot att ordet »dagaflöning» utbytes mot en lämpligare benämning. Hufvudsaken för mig är emellertid att denna »dagaflöning» kommer att utgå med så pass afsevärdt belopp, att det för familjer med många söner ej må blifva alltför betungande i jämförelse med andra familjer, hvilka ha inga eller ett fåtal söner att sätta in i värnpliktsarmén.

Herr talman, jag hemställer om bifall till reservanternas förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Persson i Tällberg och Lindgren i Islingby vid berörda punkt afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i fjortonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Ang. höjning af anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget till
de värnplik-
tiges aftöning,
inskrifning och
redovisning
m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar Persson i Tällberg och Lindgren i Islingby vid punkten afgifna reservationen.

Voteringen utföll med 94 ja, men 100 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Persson i Tällberg och Lindgren i Islingby vid förevarande punkt afgifna reservationen.

Punkterna 15:o) och 16:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning häruppå af *punkten 17:o)*, angående höjning af anslaget till arméns mathållning, begärdes ordet af

Herr Hammarskjöld, som yttrade: Herr talman! Af samma skäl, som förut blifvit anförda vid punkterna II p) och 6:o) anhåller jag att få yrka återremiss af den nu föredragna punkten.

Vidare anfördes. ej. Punkten återremitterades till utskottet.

Punkten 18:o), angående höjning af anslaget till furagering af arméns hästar, föredrogs här efter; och yttrade därvid

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Jag anhåller att få göra samma yrkande som nyss, nämligen om återremiss.

Punkten visades åter till utskottet.

I fråga om *punkten 19:o)*, angående höjning af anslaget till arméns munderingsutrustning, anförde

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Äfven i fråga om denna punkt anhåller jag att få yrka återremiss.

Vidare anfördes ej. Kammaren återremitterade punkten till utskottet.

Vid föredragning af *punkten 20:o)*, angående höjning af anslaget till arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof, yttrade:

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Likaledes i denna punkt anhåller jag att få yrka återremiss.

Ytterligare förekom ej. Punkten visades åter till utskottet.

I fråga om *punkten 21:o*), angående höjning af anslaget till arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten, anförde:

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Jag anhåller att äfven i denna punkt få yrka återremiss.

Punkten blef af kammaren återförvisad till utskottet.

Punkterna 22:o) — 24:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 25:o*), angående anvisande å beviljadt anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen; och anförde därvid:

Ang. anvisande å beviljadt anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen.

Herr Bergström: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att påyrka någon ändring i hvad utskottet hemställt i denna punkt, utan för att en ganska viktig fråga med herr krigsministerns benägna medverkan skulle kunna erhålla en klarare och fullständigare belysning här inför kammaren, än den måhända erhöill vid remissdebatten i början af riksdagen. Med anledning af ett yttrande från hallandsbänken upplyste herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet då, att vårt mobiliseringsbehof af patroner utgjorde icke 30 millioner, utan torde uppgå till minst 50 millioner. Det vore onekligen af intresse att erfara, hvarpå detta uttalande af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet stöder sig.

Enligt årets statsverksproposition skulle vi med innevarande års utgång hafva 143,350 gevär och 40,000 karbiner, d. v. s. tillsammans 183,350 eldhandvapen, och med nästa år skulle vi — om jag icke misstager mig — få ytterligare 25,000; således i rundt tal öfver 200,000 eldhandvapen. Då nu herr krigsministern angifvit vårt mobiliseringsbehof till 50 millioner skarpa patroner, skulle det sålunda beräknas omkring 250 patroner för hvarje vapen. Detta lär dock enligt hvad från många sakkunniga håll uppgifvits vara alldeles för litet. I själfva verket lära vederbörande krigsmyndigheter hafva beräknat krigsbehofvet till omkring 130 å 135 millioner patroner. De måtte sålunda hafva använt andra faktorer i sin reguladetri än herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i detta fall.

Ang. anvisande
å beviljadt
anslag till
mobiliserings-
ammunition
för
eldhandvapen.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! Då vid årets remissdebatt frågan om mobiliseringsammunition för infanteriet kom på tal, var jag därpå alldeles oföberedd, såsom kammaren lätt nog kan förstå. Jag hade icke heller under den tid, debatten pågick, tillfälle att skaffa mig några siffror eller anställa några beräkningar, och därför vågade jag ej heller uppgifva någon bestämd siffra. En ärad talare på hallandsbänken, vill jag minnas, hade förmått, att han sett att mobiliseringsbehovet af ammunition skulle uppgå till 30 millioner patroner. Jag in-skränkte mig då till det enda jag då kunde göra, nämligen att säga, att detta måste bero på något förbiseende af den ärade tala-ren, emedan de 30 millionerna utgjorde det antal patroner, som var afsedt att anskaffas för det anslag, som 1900 års Riksdag för ändamålet beviljat. Men jag tillade, att totalbehovet af mobilise-ringsammunition — hvilket naturligtvis icke alls sammanfaller med det antal patroner, som skulle anskaffas för ett visst anslag — uppgick till ett vida högre belopp, minst 50 millioner och där-utöfver. Jag vill minnas att orden föllo sig så, men det var alls icke någon bestämd siffra. Någon sådan kunde jag icke gifva. Den sistnämnda uppgiften återfinnes — såvidt jag icke misstager mig — i statsverkspropositionen till 1900 års Riksdag, då det an-slag begärdes, af hvilket nu den sista femtedelen föreligger till kammarens beslut. Det var minnet af denna siffra, som gjorde, att jag anförde den såsom vårt mobiliseringsbehof. Detta behof hade — efter hvad jag vill minnas — för några år sedan blifvit beräknadt, men grunden för denna beräkning kan jag i detta ögon-blick icke säga, därför att densamma gjordes på en tid, då jag icke hade med denna anskaffning att göra. Någon beräkning nu kan jag naturligtvis icke på stående fot inlåta mig på. Den skulle kunna blifva vilseledande, och därför anser jag att jag icke bör beröra den saken. Man kan icke hålla alla siffror i hufvudet. Det är omöjligt.

Herr Bergström: Herr talman! Jag begärde icke ordet i denna fråga för att herr krigsministern skulle behöfva göra något återtåg från sitt yttrande under remissdebatten, utan endast därför, att jag ansåg det vara ett viktigt spörsmål att komma på det klara med hvad det verkliga mobiliseringsbehovet är. Ty det är tyd-ligt och klart, att om detta behof är vida större än de 30 millio-ner patroner, om hvilka det här är fråga, så stå hvarken krigs-styrelsen eller vi till svars med att icke se denna viktiga fråga i ansiktet. Det är — såsom en talare framhöll på förmiddagen — naturligtvis så, att det icke är tillräckligt, att vi bevilja anslag här, utan vi måste också se till, om vi för dessa anslag få det folk, som behöfves för vårt försvar. Och likasom detta är sant och visst, är det icke heller nog att krigsfolket har vapen och full-goda vapen, utan det måste också — för den händelse det skulle

behöfva gå i fält — hafva tillräcklig ammunition för dessa vapen. Det är detta som varit orsaken till att jag fört denna fråga på tal. Jag tar för gifvet, att den skall återkomma, och den bör återkomma, så att vi få ägna tillräcklig uppmärksamhet åt densamma.

*Ang. anvisande
å beviljad
anslag till
mobiliserings-
ammunition
för
eldhandvapen.
(Forts.)*

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag vill blott uttala som min uppfattning, att för ett gevärsantal af 100,000 behöfvas 200,000,000 patroner och således för ett gevärsantal af 200,000 400,000,000 patroner, för att mobilisering skall kunna ske med framgång. Jag har emellertid icke begärt ordet för att yrka, att anslag måtte beviljas för anskaffande af så stort patronantal per gevär, utan endast för att påpeka det ytterst viktiga behovet för mobilisering af armén, att ammunitionstillverkningen för framtiden så ökas, att våra söner icke kommenderas ut i fält utan tillräcklig ammunition.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 26:o—28:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *punkten 29:o*), angående anslag till uppförande af en bostadsbyggnad för arbetare vid ammunitionsfabriken å Karlsborg, yttrade:

*Ang. anslag
till uppförande
af en bostads-
byggnad för
arbetare vid
ammunitions-
fabriken å
Karlsborg.*

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Det är icke min afsikt, åtminstone för närvarande, att göra något annat yrkande än på bifall till statsutskottets hemställan i förevarande punkt, men jag har uti såväl utskottets utlåtande som i Kungl. Maj:ts proposition funnit några uttalanden, som väckt min uppmärksamhet och med anledning af hvilka jag nu vill göra några erinringar.

Utskottet säger å sid. 124 i sitt utlåtande: »Utskottet, som icke kunnat ingå i pröfning af lämpligheten af den för den föreslagna byggnaden angifna platsen, har funnit byggnadens uppförande vara af behovet påkalladt», hvarpå utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om beviljande af ett anslag å 50,000 kr. till förevarande ändamål. I den kungl. propositionen säges helt kort och godt, att generalfältygmästaren föreslagit, att den byggnad, hvarom här är fråga, måtte uppföras »å angifven plats». Det är allt hvad som blifvit yttradt om den saken. Jag har därför gått till den ursprungliga handling, som omnämnes i den kungl. propositionen, nämligen generalfältygmästarens yttrande, för att se, hvilken plats han föreslagit för byggnaden, och hvilka skäl han anført för sitt förslag, men har icke därvid funnit något annat än helt enkelt en anvisning, att byggnaden måtte uppföras »å plats, som å närliggande situationsplan angifves». För att skaffa mig närmare upplysningar om hvad detta kunde vara för en plats, har jag då vändt

Ang. anslag till uppförande af en bostadsbyggnad för arbetare vid ammunitionsfabriken å Karlsborg. (Forts.)

mig till personer, bosatta å Karlsborg, och af dem erhållit en situationsplan öfver platsen i fråga jämte åtskilliga upplysningar, som äro af sådan beskaffenhet, att jag anser mig böra här meddela desamma.

Jag vill i förbigående nämna, att den situationsplan, som jag sålunda erhållit, är nog i hufvudsak lika med den, som generalfälttygmästaren framlagt; dock förekomma, märkligt nog, å *min* plan några detaljer, som generalfälttygmästaren — såvidt jag kunnat finna af hans yttrande — icke ansett nödigt att meddela Kungl. Maj:t. Jag ber emellertid att få återkomma till detta längre fram.

Enligt förslaget skall den arbetarebostad, för hvilken anslag nu begäres, uppföras å Vanäs udde. Ungefär midt på denna udde är förut Karlsborgs garnisonssjukhus beläget, för närvarande bestående af en hufvudbyggnad och två sidopaviljonger. Längre i söder ligger en ammunitionsfabrik och norr därom, alltså på sjukhusets område, tvenne bostadsbyggnader för fabriken arbetare. Den ena af dessa byggnader ligger endast omkring 100 meter ifrån sjukhuset. Enligt hvad en af karlsborgsläkarne meddelat mig, har detta medfört ganska mycket obehag för sjukhuset. Det är ju alldeles uppenbart, att redan *uppförandet* af ett trevånings stenhus måste förorsaka mycket buller och alltså verka störande för lugnet på ett sjukhus. Men samma olägenhet kvarstår naturligtvis äfven sedan byggnaden blifvit färdig, på grund af det ändamål, till hvilket byggnaden tjänar. Personligen har jag aldrig sysslat med militär sjukvård och har således ingen erfarenhet, huruvida sjuka militärer äro mera härdade och därför mindre känsliga för buller än sjuka civila personer, men det vet jag, att man icke skulle gärna se, att invid ett civilt sjukhus uppfördes stora bostadsbyggnader, såsom man gjort vid detta sjukhus.

Emellertid är det icke nog med det buller och støj, som uppstår på grund af att en massa folk med många barn bo i de ifrågasvarande byggnaderna, utan det har äfven visat sig, att dessa bostädernas närhet till sjukhuset medfört en del andra olägenheter. Exempelvis befanns för en tid sedan, att konvalescenter från sjukhuset, hvilka fått tillåtelse att vistas i parken framför sjukhuset, begagnat tillfället att besöka arbetarebostäderna, där de i därför anordnade lokaler brukat förtära kaffe och starka drycker, tills man slutligen kom under fund med rätta förhållandet. Det är för öfrigt ett ifrån de civila sjukhusen känt förhållande, att om bostadsbyggnader ligga i närheten af desamma, smugglas därifrån dryckesvaror och dylikt in till patienterna i sjukhuset.

Generalfälttygmästaren angifver på sin plankarta, att sex nya bostadsbyggnader utom de två redan färdiga skola uppföras å garnisonssjukhusets område i riktning norrut, och detta så nära invid sjukhuset, att ett par af byggnaderna komma på ett afstånd af endast 45 meter från den ena af sjukhusets paviljonger.

Jag vill här äfven påpeka en annan omständighet, som general-

fälttygmästaren emellertid, såsom ofvan antydde, uteslutit å sin situationsplan, men som däremot återfinnes å den plan, som jag mottagit. När Karlsborgs garnisonssjukhus skulle byggas och plan för detsamma uppgjordes, var det icke endast tre byggnader, som planerades, utan man tänkte sig, att ytterligare fyra paviljonger skulle uppföras å området framför sjukhuset, allteftersom behovet af dylika gjorde sig gällande. Man han redan kommit därtill, att två af dessa paviljonger snart torde behöfva uppföras, nämligen en epidemipaviljong och en observationspaviljong. Behovet af en epidemipaviljong visade sig förra året redan vara stort, då en difteriepidemi utbrutit i Karlsborgs garnison. De af generalfälttygmästaren ifrågasatta nya arbetarebostäderna upptaga emellertid en stor del af den plats, som man velat reservera åt de tillämnade nya sjukhuspaviljongerna, och ett par af byggnaderna befinnas till och med komma att ligga just där, hvarest man tänkt uppföra den sydligaste paviljongen. Alltså kommer generalfälttygmästaren med detta förslag till läge för arbetarebostäderna att alldeles förfuska den plan, som från början blifvit uppgjord för sjukhuset, oaaktadt, såvidt jag kan förstå, någon annan plats än den från början bestämda icke finnes för en eventuell utvidgning af Karlsborgs garnisonssjukhus. Skola framdeles, när behof i den vägen yppar sig, baracker m. m. uppföras för sjukhusets räkning, måste man därtill använda det område, som ligger mellan sjukhuset och sjön, eller just den tomt, som man nu vill belamra med ammunitionsfabrikens arbetarebostäder.

Jag har visserligen hört sägas, att från militärt håll den mening uttalats, att Vanäs' udde skulle vara tillräckligt stor för att kunna användas både för sjukhusets ändamål och för uppförande af arbetarebostäder, men jag betviflar, att så är förhållandet. Herrar militärer äro nog icke heller så initierade i sjukhusfrågor, att de kunna bedöma den saken. Jag har nämligen åtskilliga gånger kommit i tillfälle att se, att våra fortifikationsofficerare just icke äro så vidare bevandrade i hithörande stycken.

Naturligtvis skulle jag icke göra någon anmärkning mot det förslag, som generalfälttygmästaren här framställt, såvida det icke funnes någon annan plats för de ifrågasatta arbetarebostäderna än den af honom föreslagna, men enligt trovärdig uppgift lärer godt utrymme för dessa byggnader verkligen finnas på flera håll. Sålunda har man ett för detta ändamål fullt passande område söder om ammunitionsfabriken, hvilken plats, egendomligt nog, styresmannen för ammunitionsfabriken, ehuru förgäfves, lärer betecknat såsom den härvidlag i allo lämpligaste. Jag vill dessutom anföra, hvad en af de personer å Karlsborg, till hvilka jag i frågan vändt mig, yttrar såväl om denna plats som om utrymmet i öfrigt. Han säger bland annat: »Skulle nu af strategiskt eller annat skäl svårigheter möta för dess bebyggande, så äger kronan strax utom fästningen vid lägenheten Mosskärr ej långt (ungefär 1,000 meter) från

Ang. anslag till uppförande af en bostadsbyggnad för arbetare vid ammunitionsfabriken å Karlsborg.
(Forts.)

Ang. anslag till uppförande af en bostadsbyggnad för arbetare vid ammunitionsfabriken å Karlsborg.
(Forts.)

fabriken stora vidder, som särdeles väl skulle lämpa sig för ofvannämnda ändamål. Läget är skyddadt för beskjutning vid belägring, åtminstone mera än närmare fabriken, och har utom detta äfven andra fördelar, bland annat den stora, att här får byggas trähus, hvilket blefve både mycket billigare och mera praktiskt än att uppföra de projekterade stora, tunga, för invånarne vid eldsolycka farliga, ohygieniska trevånings stenpalatserna», hvilka hvarterdera ju skulle draga en kostnad af 50,000 kronor.

Innan jag slutar, vill jag tillägga, att det förefaller mig egenomligt, att generalfälttygmästaren kunnat förorda den af honom nu angifna platsen, utan att vare sig läkarne å Karlsborg eller öfverfältläkaren för armén blifvit tillfrågade i ärendet, och då därtill förslaget går rakt i strid mot den allmänna opinionen inom Karlsborg. Detta framgår tydligt af en skrifvelse från en i frågan väl initierad militär å platsen, hvori säges, att generalfälttygmästarens förslag väckt »en sorg, som hos mången gränsar till förbittran».

Redan från början har jag förklarat, att jag, åtminstone för närvarande, icke ämnar göra något yrkande i frågan. Jag har upptagit denna sak endast af intresse för Karlsborgs sjukvårdsförhållanden och enär jag befarar, att sjukhuset därstädes kommer att lida betydlig skada af de nu uppgjorda byggnadsplanerna, och jag har därför ansett mig böra till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rikta en enträgen vädjan, att han ville taga frågan under förnyad ompröfning, innan det definitivt bestämmes, att den här föreslagna arbetarebostaden skall förläggas till den plats, som generalfälttygmästaren angifvit. Jag vågar tillika anhålla, att herr statsrådet ville företaga en sådan ompröfning så snart som möjligt, emedan — såvidt min sagesman har rätt — man redan inom den närmaste tiden ämnar påbörja uppförandet af en af bostadsbyggnaderna för ammunitionsfabrikens arbetare. Den i kungl. propositionen ifrågasatta byggnaden skulle nämligen icke, såsom generalfälttygmästaren säger, vara den tredje i ordningen, utan den fjärde. Min sagesman skrifver härom: »Till ett tredje finnas besparade medel. Detta har generalfälttygmästaren enligt uppgift beslutat skola förläggas omedelbart bredvid det närmast sjukhuset belägna af de två redan färdiga, och det är detta, som kommer alldeles midt för sjukhusets ena paviljong och därigenom åsamkar stora obehag. Byggandet härfå skall taga sin början i vår, så snart väderleken tillåter, och är oberoendo af huruvida Riksdagen beviljar det äskade anslaget eller icke.» Såvidt jag kan förstå, ämnar man således, utan Riksdagens hörande uppföra en af de föreslagna bostäderna och för ändamålet använda besparingar, som synas egentligen hafva bort vara återlevererade till statsverket.

Slutligen tillåter jag mig göra en påpekning därom, att det förefaller mig, som om herr statsrådet skulle vid behandlingen af detta ärende icke alldeles strängt hållit på föreskriften i regerings-

formens § 10, där det står: »Innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, af den föredragande beredas.» Jag kan icke finna annat, än att, då här är fråga om disponerandet af en sjukhustomt, som tillhör kronan, den myndighet, som har ansvaret för och öfverinseendet öfver arméns hälsovård, äfven borde ha blifvit satt i tillfälle att yttra sig om förslaget.

Jag har velat yttra detta i förhoppning, att herr statsrådet måtte taga denna fråga under förnyad ompröfning, och i förhoppning äfven, att resultatet då måtte blifva ett annat än det, som antydes i den kungl. propositionen.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! Endast en liten upplysning. — Då den nu ifrågasvarande framställningen kom in från generalfälttygmästaren, hade jag så mycket mindre anledning att närmare undersöka frågan om den plats, där den nya bostadsbyggnaden skulle förläggas, som det uppgafs, att den skulle komma att ligga bredvid en redan förut uppförd grupp af byggnader, hvilkas belägenhet sålunda förut hade blifvit pröfvad och, efter allt hvad jag kunde tänka mig, också befunnits vara lämplig. Vidare föreställde jag mig, att detta ärende utan allt tvifvel icke skickats in af generalfälttygmästaren, utan att de lokala myndigheterna hade blifvit hörda — något som jag förmodade hafva varit fallet äfven förut. —, då det ju varit deras skyldighet att göra vederbörande uppmärksamma på möjligen befintliga olägenheter. Sedermera fick jag anledning att tänka, att den af generalfälttygmästaren föreslagna platsen möjligen icke var lämplig, och uppdrog därför åt honom att efter samråd med chefen för fortifikationen och de lokala myndigheterna tillse, huruvida icke annan lämplig plats för de ifrågasvarande byggnaderna kunde finnas. Sålunda torde den ärade talarens bekymmer i detta afseende kunna stillas, ty den utredning, som nu skall anställas, kommer naturligtvis att visa, om några olägenheter verkligen skulle uppstå af de här ifrågasatta byggnadernas uppförande å den af generalfälttygmästaren nu föreslagna platsen.

Att vid detta ärendes förberedande behandling upplysningar icke skulle ha inhämtats från vederbörande ämbetsverk, bestrider jag, ty arméförvaltningens artilleridepartement, som har dylika frågor och deras ekonomiska sida om hand, har yttrat sig öfver denna fråga.

Hvad slutligen det beträffar, att en plan skulle vara å bane att utan af Riksdagen direkt för sådant ändamål beviljade medel uppföra ytterligare en sådan byggnad, hvarom här är fråga, vill jag endast säga, att jag förut icke hört ett enda ord därom.

Vidare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anslag till uppförande af en bostadsbyggnad för arbetare vid ammunitionsfabriken å Karlsborg.
(Forts.)

Ang. anvisande
å beviljadt
anslag för
fortsättande af
arbetena å
rikets landt-
befästningar.

Vid föredragning af *punkten 30:0*), angående anvisande å beviljadt anslag för fortsättande af arbetena å rikets landtbefästningar, begärdes ordet af

Herr Carlheim-Gyllensköld, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis intet fel att tillämpa sina i ungdomen inhämtade kunskaper. Med dessa ord syftar jag på fästningen Karlsborg, om hvilken jag fick läsa, att den skulle vara centralpunkten för rikets försvar. Men tiderna förändras, och vi med dem. Vår uppfattning förändras så småningom, och så har äfven fallet blifvit i fråga om Karlsborgs behöflighet och värde i försvarshänseende. Denna fästnings fordom så stora anseende och värde är numera, efter all militär kunskap och allt militärt bedömande, ganska ringa. Det är nu det sista året uti den treårsperiod, för hvilken Riksdagen åtagit sig att bevilja medel till Karlsborgs utvidgning, och det är således icke lämpligt att söka få anslaget för detta sista år indraget. Men just med hänsyn till att denna treårsperiod nu är till ända, vill jag till herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet rikta en hemställan, att han för all del måtte låta oss slippa behandla några vidare förslag till nybyggnader vid Karlsborg, och att han i stället måtte föranstalta om en utredning, som visar oss, huruvida denna fästning verkligen äger för försvaret det stora värde, som vi hittills trott.

För min del skulle jag hafva önskat, att den i befästningskonst så framstående generalen Brialmont, om han nu lefde, finge komma hit och bedöma värdet af våra fasta försvarsanstalter, såväl denna fästning i Karlsborg som ock den senast anlagda, den vid Boden. Han är nu, som sagdt, död, och det vore då måhända skäl, att någon tysk general, som är specialist på detta område, finge för nyssnämnda syfte komma hit. En sådan utredning vore för landet vida billigare än att anlita det sätt, som nu praktiseras, eller att gå försöksvis fram och, utan någon utredning i fråga om Bodenbefästningens lämplighet och behöflighet, bevilja stora summor till denna fästning, som enstämigt, så när som af ett par personer i generalstaben, anses vara förlagd på alldeles orätt plats. På sistone har man ock talat om behovet af att däruppe få en inlandsbana, men icke direkt till Boden, utan till Morjärv, som ligger något längre bort. Om så skulle blifva, hvad är det då för värde med fästningen vid Boden? Skola vi kanske få lof att anlägga en ny fästning vid Morjärv? Detta kan väl icke vara möjligt. Som det nu är, förefaller det mig som om fästningarna inom kort skulle äta upp hela budgeten. Och dessutom talas det ju äfven därom, att, då denna inlandsbana väl kommit till, vi skulle få lof att på andra sidan om Kalix älf anlägga en järnväg. Jag undrar nu, om sådant utgör en förnuftig och rimlig hushållning med statens medel och om det ens af landets militära myndigheter kan

försvaras inför landets skattdragande? För min del må jag, med den kännedom jag har om fästningen vid Boden och dess föregående, erkänna, att det är mig mycket okärt att rösta för de stora anslag, som begäras för denna fästning, särskildt som jag är lifligt öfvertygad därom att densamma, såsom jag nyss omnämnde, blifvit felaktigt förlagd.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Tamm: Herr talman! Då här endast är fråga om att för det sista året i en treårsperiod anvisa medel till ändamål, för hvilka Riksdagen redan beviljat erforderliga anslag, är det naturligtvis icke min afsikt att på något vis motsätta mig beviljandet af de nu begärda beloppen, utan skall jag därför med jämnmod söka bära, att dessa beviljas. Men då nu denna treårsperiod, som sagdt, är med detta år avslutad och vi således under nästa riksdag komma in på en ny period i fråga om anslagsäskande, så tillåter jag mig med hänsyn därtill framställa några funderingar.

Uti Kungl. Maj:ts proposition till 1900 års Riksdag har dåvarande chefen för kungl. landförsvarsdepartementet yttrat, att »befästningar i allmänhet äro ju hufvudsakligen afsedda för att vid tryggandet af i strategiskt afseende viktiga punkter spara lefvande stridskrafter och medgifva dessas användande till största möjliga styrka i öppna fältet». Det är således där alldeles bestämdt framhållet, att fästningar i allmänhet — och här särskildt fästningen vid Boden — äro afsedda för att därmed spara de lefvande stridskrafterna, så att dessa skola kunna ute å öppna fältet vara af den största möjliga nytta och verkan. Om man då betraktar det föregående århundradets historia rörande Karlsborgs befästande, kan man nog icke värja sig för den tanken, att sedan en befästning väl börjat anläggas på en eller annan punkt — det må nu vara en spärrfästning, en operationsfästning eller hvad man vill kalla denna fästning för — denna anläggning icke allenast slukar större summor än som det måhända är med klok ekonomi förenadt att nedlägga på densamma, utan äfven, hvad särskildt gäller nu ifrågasvarande förhållanden, möjligen kommer att fastläsa ett större antal lefvande försvarskrafter, än som vore lämpligt.

Det har nu, dock utan att kunna bevisas, talats om att meningen vore, eller åtminstone att planer föreläge att utsträcka Bodenbefästningen till större terrängomfattning än som den ursprungliga, år 1898 framlagda planen afsåg. Om detta verkligen är förhållandet, så föreligger ju i och med detsamma en ökad fara för att dessa lefvande försvarskrafter, om hvilka jag nyss talade, skola komma att fastläsas i en utsträckning, som icke är lämplig. Det är just denna min fruktan för att en enda man utöfver det antal, som är absolut nödvändigt såsom besättning uti de fasta försvarsanstalterna, skall blifva på detta sätt fastläst, som gjort att jag för min del måste ställa mig i någon mån undrande och spör-

*Ang. anvisande
å beviljad
anslag för
fortsättande af
arbetena å
rikets landt-
befästningar.
(Forts.)*

*Ang. anvisande
å beviljadt
anslag för
fortsättande af
arbetena å
rikets landt-
befästningar.
(Forts.)*

jande, när nu snart en ny period för beviljande af anslag till våra nordligaste befästningar ingår. Ty vi skola betänka, att vi icke hafva något öfverflöd af stridskrafter uppe i Norrland, och i synnerhet efter de betänkligheter, som under kammarens sista plenum herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet visade sig hysa i fråga om möjligheten af att dessa stridskrafter skulle kunna i tillräcklig grad utvidgas, är det med så mycket större misstänksamhet, som man måste betrakta hvarje detachering ifrån dessa till de befästningar, som för försvaret däruppe äro erforderliga.

Då jag således hyser en mycket stor fruktan för att en alltför betydande del af vårt lefvande försvar skulle komma att i dessa befästningar fastläsas, vågar jag uttala den förhoppningen, hvilken jag hittills icke funnit bekräftad uti de senare årens statsrådsprotokoll — det är för öfrigt helt naturligt, att af dem icke kan framgå, huruvida de uppgjorda planerna blifvit följda —, att den år 1898 framlagda och sedan fastställda planen för våra befästningar vid Boden hittills blifvit i verkligheten följd, och jag vågar på samma gång hoppas, att det är herr statsrådet och chefens för kungl. landtförsvarsdepartementet bestämda afsikt att fortfarande följa denna plan, så att icke de ursprungligen angifna kostnaderna må öfverskridas. Sedan det nu hegärda anslaget beviljats, är det icke långt ifrån sex millioner kronor, som vi för ifrågavarande treårsperiod hafva beviljat åt fästningen vid Boden. Då det ursprungliga förslaget afsåg en kostnad af 8,700,000 kronor, är det således ej mycket som återstår, innan vi äro uppe i detta belopp.

Vidare vill jag uttala den förhoppningen, att fästningsbyggnandet vid Boden icke må utsträckas öfver eller komma att omfatta större terrängområde än hvad den ursprungliga planen gifver vid handen, ty om det är sant hvad ryktet uppgifver, nämligen att därstädes skall anläggas en yttre gördel af fort och fästningen på detta sätt utvidgas, framträder därigenom uti ytterligare grad den af mig påpekade möjligheten af den faran, att alltför stor del af våra lefvande försvarskrafter skola vid denna befästning fastläsas.

Till sist vågar jag äfven uttala den förhoppningen, att äskandet af anslag till denna vår nordligaste befästning måtte upphöra, så snart den nuvarande planen för arbetena därstädes är fullt genomförd, så att icke, såsom emellertid af den föregående talaren antyddes, till följd af byggnadet af järnvägar i ena eller andra riktningen däruppe kraf på medel till nya befästningsanläggningar därstädes blifva ställda på Riksdagen.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra gentemot utskottets hemställan, utan jag har endast velat uttala dessa mina nu framhållna farhågor, som jag icke kunnat undertrycka.

Herr Bergström: Herr talman! Jag för min del kan dess värre icke fullt dela de af den siste talaren uttalade förhoppningarna.

Statskassan är nu visserligen en gång van vid militära kyssar, men det kan bli för mycket af karesserna från våra fästningsbyggares sida. Jag vill erinra kammaren, att vi få en liten parallell till förevarande ämne, när vi komma in på femte hufvudtiteln. Af denna få vi upplysning om att, förutom den af fjolårets Riksdag täckta bristen på icke mindre än 60,000 kronor uti de för ordnandet af försänkningarna i Bullarholmssundet anvisade medlen, så har nu, enligt hvad chefen för fortifikationen meddelat, uppstått ytterligare brist i anslaget till befästningarna vid Vaxholm och Oskar-Fredriksborg, en brist som uppgår till ett belopp af 660,000 kronor, hvilket, sammanlagdt med den nyssnämnda summan 60,000, utgör ett belopp af 720,000 kronor. Af samma papper få vi också veta, att vi få en liten efterräkning på 355,000 kronor för Västerbergets bestyckning. Där hafva vi redan en million bland de många.

*Ang. anvisande
å beviljadt
anslag för
fortsättande af
arbetena å
rikets landt-
befästningar.
(Forts.)*

Nu har från sakkunnigt håll uppgifvits, att de 8,700,000 kronor, som beräknats för befästningsarbeten vid Boden samt för anskaffande af bestyckning därstädes och för byggande af kaserner för fästningens behof, icke skulle på långt när räcka till. Ja, det talas i sakkunniga kretsar om att det belopp, som för bestyckningen vid Boden beräknats, skulle behöfva öfverskridas med icke mindre än tre millioner kronor, och likaså, att sjolfva befästningsarbetena där komma att blifva vida dyrare än hvad som beräknats. Och härtill kommer att, såsom redan af en föregående talare påpekats, i ett icke aflägsset fjärran skymtar behofvet af nya befästningsarbeten däruppe i norden, nämligen vid Kalix älf. Det vore nog skäl att krigsstyrelsen tänkte litet på att stämma i bäcken uppe vid Boden och sökte något begränsa denna fästningsdimensioner.

Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Punkterna 31:o) och 32:o).

Lades till handlingarna.

Härefter föredrogs *punkten 33:o)*, angående anvisande å beviljadt anslag till reservupplag af kläder m. m. till arméns munderingspersedlar; och yttrade därvid

*Ang. anvisande
å beviljadt
anslag till
reservupplag
af kläde m. m.
till arméns
munderings-
persedlar.*

Herr Bergström: Herr talman! Ut i Kungl. Maj:ts proposition till fjolårets Riksdag kunde den dåvarande krigsministern meddela, att under loppet af det året, 1903, skulle man med all sannolikhet ha att motse slutlig lösning af frågan om den för arméns uniformer lämpligaste färgen. Så blef emellertid icke fallet, men med ingången af innevarande år har fastställts modell till ny kappa för armén, en kappa som är ny till färg och delvis äfven till snitt.

*Ang. anvisande
å beviljad
anslag till
reservupplag
af kläde m. m.
till arméns
munderings-
persedlar.
(Forts.)*

Vid denna frågas förberedande behandling inom den s. k. utrustningskommissionen har förekommit en ganska anmärkningsvärd öfverläggning, till hvilken man för öfrigt återkommit två gånger, den 20 och 30 oktober sistlidet år. Det var då egentligen frågan om ny kappmodell, som var föremål för behandling, men i sammanhang därmed uppkom också frågan, huruvida vår armé skulle för framtiden hafva, förutom den uniform som skall användas i fält, en särskild uniform såsom sällskapsdräkt. Det var två utaf kommissionens medlemmar, som skarpt betonade detta, nämligen kavalleriinspektören och chefen för fjärde arméfördelningen. Under det sammanträde, som kommissionen höll den 20 ofvannämnda oktober, tycktes det också för en stund som om dåvarande generalintendenten ville i någon mån lyssna till detta tal.

Kavalleriinspektören för sin del släppte emellertid icke ämnet med den 20 oktober, utan tog ånyo upp det den 30 oktober i utrustningskommissionen, därvid han bland annat yttrade, att »då väl antagas kunde, att de nuvarande uniformsrockarne komme att såsom sällskapsdräkt användas åtminstone af befälet och, såvidt det ej ur kostnads- och mobiliseringssynpunkt skulle visa sig omöjligt, äfven af manskapet», så etc. Ja, hvad var det för ett så? Jo, säger han, så skulle man visserligen få två gradbeteckningssystem, men detta betydde ju ganska litet, då truppen i alla fall måste lära sig två gradbeteckningssystem, nämligen såväl för armén som för flottan. Således, det är kavalleriinspektörens mening, att trupperna skola för framtiden sysselsättas med sådan strunt — för att säga rent ut — som att lära sig ytterligare gradbeteckningar för olika uniformer.

Dessa diskussioner inom utrustningskommissionen hafva bland den stora allmänheten väckt mycket stort uppseende. Jag tror, att inom verkligt sakkunniga, militära kretsar icke råder mer än en mening om olämpligheten att för framtiden införa jämte fältdräkten en särskild sällskapsdräkt; detta vare sig det gäller tanken, att endast befälet skall föra en sådan sällskapsdräkt, eller tanken, att befäl och underbefäl skola föra en dylik dräkt, eller det gäller tanken, att såväl manskap som befäl och underbefäl skola jämte fältdräkten föra en särskild sällskapsdräkt. Ja, under förhandlingarna i detta ämne har äfven den luminösa idén låtit höra sig, att de, som hade råd, skulle få, i hvilken grad de än befunne sig, bredvid fältdräkten anlägga en särskild sällskapsdräkt. Kan man tänka sig något mera afvita än detta, att man uti en armé, afsedd att försvara fosterlandet, att man där, säger jag, skulle på detta sätt skilja mellan fattiga och rika, mellan öfverklass och underklass? Jag kan icke föreställa mig, att krigsstyrelsen skall kunna gå med på något sådant. Då vi här hafva närvarande statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, så vore det tryggande, om vi redan nu finge erfara, att han tager afstånd från en sådan uppfattning, som blifvit uttalad inom utrustningskommissionen.

Äfven den tanken har, såsom vi hörde af kavalleriinspektörens yttrande, framkommit, att man skulle — antagligen några årtionden framåt — slita ut de nuvarande uniformerna såsom sällskapsdräkter. Jag medgifver, att de böra slitas ut, men de böra slitas ut i arbete på fältet. Den dräkt, som blifvit upphöjd till fältdräkt eller — för att tala med den forne generalintendenten — »den dräkt, soldaten skall bära, då han går ut att fylla sin lifsuppgift», den måtte väl äfven annars vara god nog.

*Ang. anvisande
å beviljadt
anslag till
reservupplag
af kläde m. m.
till arméns
munderings-
persedlar,
(Forts.)*

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet hade nyss ingenting att säga om Boden. Det skulle vara glädjande, om han hade något att säga i denna fråga.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jämte det jag instämmer i den föregående talarens yttrande, har jag icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Men jag har velat fästa kammarens, statsutskottets och herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet uppmärksamhet på en sak, som står i sammanhang med denna fråga. Jag utgår då liksom statsutskottet från den grundförutsättningen, att meningen är, att i en snar framtid skall åstadkommas ett uniformsutbyte, ett utbyte af härens och i synnerhet infanteriets mörkblå uniform mot någon uniform af mörkgrått tyg eller dylikt. Då ställer sig för mig saken så, att jag anser det vara af synnerligen stor vikt, att detta uniformsutbyte sker så fort som möjligt och så billigt som möjligt. I detta hänseende har statsutskottet förnyat sin framställning från föregående år om att dessa medel icke skola få användas »till uniformskläde af annan färg än den, som enligt hvad departementschefen meddelat redan blifvit för kappa för armén fastslagen, eller den, som för andra uniformspersedlar blifver behörigen fastställd».

Jag vill gå litet längre. Jag tänker mig saken så, att det helt visst i arméns förråd på många ställen finnes mycket kläder af mörkblå färg. Huru skall man nu lämpligen använda detta kläde? Kan det vara lämpligt att af detta kläde sy nya uniformer för armén? Nej, det kan omöjligt vara lämpligt. Att sälja det samma låter sig ej heller göra. Men om man ser på femte hufvudtiteln, så förekomma där två poster — jag tror, att det är i 22:a och 29:e punkterna — som afse anskaffning af kläde till sjömans- och skeppsgossekårerna samt kustartilleriet. Hvad angår beklädnaden för sjömans- och skeppsgossekårerna, så är det alldeles gifvet, att dessa kårer äfven framdeles skola hafva blå beklädnad. Jag tror, att detta blå uniformskläde, som för närvarande finnes i arméns förråd, är af samma slag som det, som brukar användas af sjömans- och skeppsgossekårerna. Och om det också skulle förefinnas någon obetydlig skillnad, så tror jag, att man icke bör fästa sig så mycket därvid. Jag föreställer mig nu, att om det vore ett godt samarbete emellan cheferna för sjöförsvars- och landtförsvars-

*Ang. anvisande
å beviljad
anslag till
reservupplag
af kläde m. m.
till arméns
munderings-
persedlar.
(Forts.)*

departementen, så skulle saken lätteligen kunna ordnas på det sättet, att man i stället för att nu, i händelse af bifall till framställningen under femte hufvudtiteln, inköpa nytt blått kläde för flottan, toge af det i arméns förråd redan befintliga klädet och sedan för arméns behof uppköpte nytt kläde af den färg, som framdeles kan komma i fråga. Detta skulle lända till stor besparing och vara mycket praktiskt. Och det skulle mycket glädja mig, om på detta område kunde uppstå ett samarbete mellan de båda försvarsdepartementen.

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Det är för mig omöjligt att så här på förhand gå in på några detaljer i en fråga, som är mycket svår att lösa. Jag har ju ännu icke varit i tillfälle att föredraga densamma inför Kungl. Maj:t utom i hvad den rörde kappan. Denna senare detaljfråga är löst, och dess lösning var så till vida lättare, som kappan icke i taktiskt hänseende spelar samma roll som hufvudbonaden och vapenrocken. Några ytterligare försök äro ännu nödvändiga, innan man kan lösa alla spörsmål, som framställa sig i sammanhang med uniformsfrågan, t. ex. om snitt och delvis om färg. Men jag vill hoppas, att dessa försök måtte kunna snart afslutas, så att man må kunna komma till ett definitivt resultat, hvilket ju är att önska bland annat därför, att tillverkningen af uniformsdräkter må kunna gå sin gilla gång. När dessa försök blifvit afslutade, kommer man i tillfälle att pröfva villkoren för en ändamålsenlig lösning. Hurudan denna kan bli, därom kan jag nu icke profetera. Endast så mycket kan jag säga, att någon klasskillnad, någon skillnad mellan mer eller mindre bemedlade inom hvarje grad för sig kommer jag aldrig att tillstyrka.

Herr Bergström: Herr talman! Det var ju tillfredsställande till en viss grad att höra, att herr krigsministern icke kommer att tillstyrka någon klasskillnad inom hvarje grad för sig. Men ännu mera tillfredsställande skulle det hafva varit, om han kunnat säga rent ut, att fältdräkten är god nog att användas såsom sällskapsdräkt.

Friherre De Geer: Jag vill endast i anledning af herr Bergströms yttrande uttrycka min förhoppning, att med afseende på uniformsfrågan den dräkt, som skall användas i sällskapslifvet, icke måtte komma att spela alltför stor roll. Man har under diskussionen i pressen framhållit, att det vore egendomligt, om militärerna skulle nödgas i sällskapslifvet uppträda i arbetsdräkt, under det att de civila ämbetsmännen uppträda i uniform. Enligt min åsikt synes denna olägenhet lättast kunna afhjälpas på det sättet, att såväl militärer som civila ämbetsmän i sällskapslifvet finge använda den för andra medborgare brukliga civila sällskaps-

dräkten. De civila uniformerna utgöra ju en kvarlefva från äldre tider, då de kunde hafva någon betydelse, hvilket i våra dagar knappast lär vara fallet. En berömd naturforskare har också liknat ämbetsmännens värjor vid de rudiment efter sådana, numera gagnlösa och förkrympta organ, som från förgångna tidsskeden finnas kvar hos många lefvande varelser. Och detta är utan tvifvel en synnerligen träffande jämförelse. Man kan icke heller förneka, att äfven de öfriga beståndsdelarne i de civila uniformerna drabbas af samma anmärkning. Jag anser därför, att Riksdagen, då den kommer att behandla frågor om dyrtidstillägg och lönerogleringar, bör fästa uppmärksamheten på den besparing, som kan för ämbetsmännen göras, om dessa civila uniformer inbesparas. Samma synpunkt gäller också militärerna, då det ju för dem skulle utgöra en ganska afsevärd utgift att hålla sig såväl med olika slag af militära uniformer som med civil dräkt. Jag har nu endast velat framhålla, att äfven denna synpunkt borde beaktas, då frågan om uniformen kommer att slutligen afgöras.

*Ang. anvisande
å beviljadt
anslag till
reservupplag
af kläde m. m.
till arméns
munderings-
persedlar.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Lindhagen, Biesèrt och Nydal.*

Vidare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om den här efter föredragna *punkten 35:o*), angående anslag till ordnande af landstormsförråd, anförde

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Äfven i denna punkt är statsutskottet enigt, och det finnes således ingen anledning antaga, att mina ord skulle kunna förändra utgången af kammarens beslut.

Men då Kungl. Maj:t framlagt och motiverat ett högre belopp än det, som af statsutskottet är tillstyrkt, så ber jag endast få framhålla, att jag naturligtvis helst skulle ha sett, att detta högre, af Kungl. Maj:t föreslagna belopp blifvit beviljadt, då ju saken gäller en mycket viktig del af vårt försvar, en del, som nu befinner sig uti sin första början, och hvars utveckling, som är så önskvärd för vårt värn mot utländskt våld, ju tydligen blir fördröjd, därigenom att anslaget nedsättes. Det gäller ju här utrustningen för de landstormsmän, som skola i främsta rummet gå ut till vårt lands skydd, och då är det naturligt, att i samma mån som anslaget sättes ned till denna utrustning, i samma mån minskas det antal stridsmän, som i landstormens led kunna disponeras i händelse af ett infall i vårt land från fiendens sida.

Jag har ingenting vidare att tillägga.

Då vidare ej förekom, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Ang. anslag
till det fri-
villiga skytte-
väsendets
befrämjande.

Härefter föredrogs *punkten 36:o*), angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

I fråga om detta moment yttrade:

Herr Risberg: Herr talman! Jag har genom denna motion velat fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som icke torde blifvit, åtminstone i denna krets, så beaktadt, som det bör blifva, men som utan tvifvel i hög grad utöfvar en menlig inverkan på det frivilliga skytteväsendets lyckliga utveckling i vårt land, nämligen den bristande hänsyn till förhandenvarande rättsuppfattning och samhällsordning, som många skytteföreningar tyvärr göra sig skyldiga till.

Denna brist på hänsyn framträder, såsom jag i min motion påpekat, och hvarpå jag också gifvit exempel, i synnerhet då skjutöfningar af ett eller annat slag förläggas till gudstjänsttiden eller tiden närmast därintill, samt genom anordnandet af fester, som mera synas afse att samla ungdomen till opassande söndagsnöjen än att fostra dem i fosterländsk anda och låta dem få en förnimmelse af att det är fråga om en allvarlig sak.

Det må gärna och med tillfredsställelse erkännas, att på många trakter i vårt land står skytterörelsen under en god ledning, som med omsorg undviker sådant anstötligt förfaringssätt. Men på de orter, där sådant förekommer, och de äro sannerligen icke få, där lider skytterörelsens anseende i allmänhetens ögon till följd därpå på ett betänkligt sätt. Ty allmänheten bedömer själfva rörelsen efter som den ter sig för dess ögon, och den kan då omöjligen omfatta den med det förtroende, som ju är ett nödvändigt villkor för att denna rörelse skall utveckla sig till att bli hvad den är ämnad att vara: en i sann mening nationell rörelse, som kan intränga djupare i folkets hjärta och omfatta alla. Jag har således velat fästa uppmärksamheten vid detta uti skyttesakens eget intresse. Det, som jag andragit, är ett faktum, som endast den kan blunda för och ringakta, hvilken det kvittar lika, hur det går med skyttesaken.

Verkliga vänner till skytterörelsen, och dit räknar jag mig själf, ha icke kunnat annat än djupt beklaga, om denna rörelse skall komma på sned, och att den måhända snart skall dela det öde, som skarpskytterörelsen fick för några årtionden sedan.

En af skytterörelsens ledande män, öfverste Tingsten, uttalade vid den stora riksskyttefesten förliden höst såsom ett framtidspro-

gram för skytterörelsen, att den kräfde anslutning och medverkan af alla dem, eho det vara må, som ha sig anförtrodd värden af den manliga ungdomens fostran. Vidare säger han, att i skolan borde det frivilliga skytteväsendet förberedas och grundläggas för att frukten för skytteföreningarna måtte bli den möjligast rikliga. Han tillägger också, att frågans lösning är lika mycket en ecklesiastikdepartementets angelägenhet som landtförsvarsdepartementets.

Ang. anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Ställer man upp sådana kraf, så är det ju af högsta vikt, att skytterörelsen får den karaktär, att barnafostraren kan, då han vill inpräglade intresse för den hos de barn han har i sin vård, peka på denna rörelse såsom en sak, till hvilken han hyser fullt förtroende. Detta är alldeles nödvändigt, om man begär, att läraren skall hänvisa de unga till denna rörelse.

Om, såsom jag nyss citerade, ecklesiastikdepartementet skall samverka med landtförsvarsdepartementet att utveckla den frivilliga skytterörelsens idé, måste man tillse, att icke blott det militära intresset tillgodoses, utan äfven att de intressen, som ecklesiastikdepartementet har att vaka öfver, också tillgodoses.

Det är just med hänsikt till detta, som jag i motionen gjort ett uttalande, som jag skall be att få återge; det heter där: »Det synes också fullt följdiriktigt, att staten, i och med att han gjort till sin uppgift att med afsevärda belopp understödja den frivilliga skytteverksamheten, har både rätt och skyldighet att tillse, att denna verksamhet på ett värdigt och ändamålsenligt sätt bedrifves och att vid densamma bedrifvande tillbörlig hänsyn toges till befintliga samhällsordningar för religionens och sedernas vård samt till den rättsuppfattning, som genom dessa ordningar vidmakthålles.»

Vi ha nyss afgjort ärendet om landstormens organisation och gifvit vårt bifall till förslaget om att denna organisation skall förbindas med det frivilliga skytteväsendet. Då innebär ju också detta ett nytt starkt skäl för att denna skytterörelse så bedrifves, att den kan vinna allmänhetens fulla förtroende. Annars går det kanhända så, att själfva den militära organisationen landstormen drabbas af den misskredit, som den frivilliga skytterörelsen får lida af genom ett ovisligt tillvägagångssätt.

Statsutskottet har, då det behandlade min motion, gifvit den sitt erkännande så till vida, att det anser det utan tvifvel olämpligt, att skjutöfningar pågå under den allmänna gudstjänsten, och att det säger sig fullt kunna instämma uti mitt uttalande, att sådant bör undvikas. Statsutskottet förbigår det öfriga af mitt yrkande, den del, som riktar sig mot anordnandet af opassande skyttefester under sön- och helgdagar, och fäster sig bara vid hvad jag sagt angående skjutöfningarna. Statsutskottet anser sig dock icke kunna tillstyrka en skrivelse i ämnet, såsom jag föreslagit, utan afslår motionen, och gör detta i den förhoppning, att öfverstyrelsen för skytteförbunden skall, då uppmärksamheten nu blifvit

Ang. anslag
till det fri-
villiga skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)

fäst på det anmärkta förhållandet, vidtagna de åtgärder, som kunna vara nödiga. Det vore godt, om de förhoppningar, som statsutskottet i detta afseende uttalat, kunde gå i fullbordan. Men äfven om öfverstyrelsen skulle omfatta saken med sådant intresse, att den skulle utfärda några föreskrifter, kan jag dock icke finna, att den har några maktmedel till sitt förfogande för att kunna ge eftertryck åt dessa föreskrifter. Det kommer sannolikt att tillgå på samma sätt som förut, för så vidt ifrån statsmakternas sida icke något åtgöres i saken.

Emellertid, då statsutskottet enhälligt, fast med erkänsamma ord, afstyrkt min motion, anser jag det icke vara skäl att yrka bifall till densamma, men jag har utaf intresse för skyttesaken velat fästa uppmärksamheten på hvad jag här framhållit, och vill jag tillika erinra om, att allmänheten ute i bygderna med spändt intresse afvaktar hvad som kan blifva åtgjordt att föra skytte-rörelsen in i sunda spår.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman! Det är ett oskick, att skjutöfningar pågå under söndagarne, i synnerhet under gudstjänsttiden. Det verkar störande och förgelseväckande för alla dem, som vilja ha sabbatsfrid och stillhet och lugn på söndagen. Därtill kommer också, att ungdomen ofta frestas att förtära rusdrycker vid dessa öfningar, och då blir stämningen lätt högljudd. Jag vill därför för min del instämma i syftet med herr Risbergs motion.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37:o).

Hvad utskottets hemställt bifölls.

Punkten 38:o).

Lades till handlingarna.

Ang. anslag
till ersättning
för förlorade
vakansafgifter,
afsedda för
musikens
underhåll.

Efter föredragning härupå af *punkten 39:o*), angående anslag till ersättning för förlorade vakansafgifter, afsedda för musikens underhåll, begärdes ordet af

Herr Petersson i Påboda, som yttrade: Herr talman! Då detta anslag afser att fylla en brist, som uppkommer, då man å ena sidan lägger medelsbehofvet för musikens underhåll och å andra sidan de tillgångar, som finnas uppförda på ordinarie anslag plus de beräknade inkomsterna för musikens underhåll, och då detta medelsbehof röner någon inverkan af det beslut, som kammaren

fattade i dag i enlighet med reservanternas hemställan, skall jag be att få yrka återremiss af denna punkt.

Utskottet hade nämligen i sitt förslag medtagit bland annat några gratifikationer åt musikelever vid olika regementen. Genom kammarens afslag af organisationsförslaget kommer detta icke att behövas, och därför behöfver detta medelsbehof justeras ytterligare. Jag skall därför be att få yrka återremiss af punkten.

Ang. anslag till ersättning för förlorade vakansafgifter, afsedda för musikens underhåll.
(Forts.)

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! Jag tror, att den siste ärade talaren har gjort sig skyldig till ett förbiseende, då han säger, att det beslut, som fattades i förmiddags angående musikens omorganisation, kan ha något inflytande på här förevarande extra anslag.

I förmiddags fattades endast ett principbeslut, afseende musikens föreslagna definitiva organisation, men det fattades alldeles intet beslut angående musikens organisation under år 1905. Det här föreliggande extra anslaget är endast afsedt att fylla ut den brist, som, enligt hvad den ärade talaren mycket riktigt påpekade, uppkommer, då man ifrån behöfvet för nästa år drar de tillgångar, som finnas uppförda. Det behöfvet uppkommer delvis eller till det mesta därigenom, att det är kontrakt afslutade med åtskilliga af musikpersonalens medlemmar; andra åter äro ställda på stat. Det är således varierande organisationer, men i alla fall pengarne måste gå ut.

Således behöfver bristen fyllas, men, jag upprepar det, detta har icke något sammanhang med det principbeslut, som fattades i förmiddags och som endast afsåg grunderna för musikens definitiva organisation.

Herr Petersson i Påboda: I den bilaga n:o 105, som finnes bifogad den kungl. propositionen och som till rubrik har: »Beräkning af erforderliga kostnader för musikpersonalens vid armén aflöning och rekrytering m. m.», upptagas bland annat vid beräkningen af medelsbehöfvet just dessa gratifikationer och dagaflöning till elever, liksom där också förekommande arfvoden till musik-anförare, som utskottet hemställt om afslag på.

Jag kan därför för min del icke finna annat, än att detta anslag röner inverkan utaf ett afslag på organisationen. Ty här äro medtagna i beräkningen dessa gratifikationer. Men på grundvalen af denna beräkning, genom att å ena sidan lägga medelsbehöfvet och å den andra sidan tillgångarne, kommer man till en brist af 43,939 kronor. Därifrån har utskottet dragit de 4,800 kronor, som voro afsedda till arfvoden åt de mest förtjänta musikanföarne, men naturligtvis har man icke afdragit de förutnämnda gratifikationer. Jag kan då icke finna annat, än att anslaget röner inverkan af den saken.

Vidare förekom ej. Punkten visades åter till utskottet.

Punkten 40:o).

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
en ifrågasatt
försvars-
kommitté.*

I fråga om den härefter föredragna *punkten 41:o*), angående en af herr A. T. Carheim-Gyllensköld inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 33, yttrade motionären

Herr Carlheim-Gyllensköld: Ehuru jag icke har något yrkande att göra, känner jag mig dock manad att tacka utskottet för den välvilliga motivering det lämnat för sin hemställan i denna punkt.

Men jag vill hufvudsakligen begagna tillfället för att hos herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet vördsamt anhålla, att han måtte beakta hvad utskottet anfört i fjärde stycket af motiveringen samt utskottets i femte stycket uttalade förhoppningar.

Herr Centerwall: Ja, efter mitt ringa förmenande, hade det varit mycket väl, om utskottets betänkande kunde hafva disponerats på det sättet, att denna punkt kommit först, ty kärnpunkten uti en hufvudtitel är ju ändock, att där finnes en plan, som, åtminstone om inga oförutsedda hinder komma i vägen, kan och bör följas.

Statsutskottet har, utan att yrka någonting positivt, ganska skarpt betonat, att en sådan plan bör finnas, och detta i två fall: *dels* i finansiellt hänseende, *dels* också det många gånger här framställda postulatet, att det bör finnas ett bestämdt och på förhand ordnad samarbete mellan armén och flottan.

Som herrarne behagade erinra sig, var denna fråga uppe redan förra året genom en motion af samme ärade motionär som i år. Motionen behandlades då af ett tillfälligt utskott, som kom ungefär till samma resultat, som statsutskottet nu gjort, nämligen att konstatera behöfligheten och önskligheten utaf de fordringar, som framställdes af motionären, men att det vore omöjligt att bestämdt på hans grunder formulera en kläm; därför afstyrkte utskottet framställningen.

Men kammaren behagade också erinra sig, att vid utskottets betänkande var fogad en reservation af en ärad medlem på stockholmsbänken, en ganska utförlig och, efter mitt förmenande, i flera fall väl grundad reservation. Sent en afton blef denna reservation antagen med 82 röster mot 60; med andra ord, det var 87 fränvarande vid omröstningen här i kammaren. Den voteringen kan således icke sägas bevisa så mycket, men den torde dock bevisa någonting.

Säkert är, att såväl inom som utom kammaren i hela landet finnas många personer, lojala personer, som visst icke i onödan

vilja ställa till någon opposition eller något bråk, men som med en viss farhåga, ja, jag kan våga mig på det starka ordet, med en viss förfäran tänka sig, att det skulle vara möjligt, att det icke finnes en *verklig* sådan krigsplan, som man skulle kunna begära och önskelig vore, samt att den brist på samförstånd, som man påstått — jag kan ju hvarken säga ja eller nej — som man påstått skulle förefinnas mellan de båda försvarsvapnen, skulle vid tillfälle kunna komma till ett ödesdigert utbrott.

Det torde nog vara tämligen vanskligt att formulera en bestämd finansplan på det sätt den ärade motionären velat göra det, eller så, att man sätter upp en bestämd summa på förhand och säger: Det må bära eller brista, men vi få nöja oss med den summan vid ordnandet af försvarsväsendet. Sådant tror jag icke vara möjligt; men kan dock icke fördölja, såsom ock förut betonats, att kostnaden för vårt nödiga försvar sprungit upp till ett belopp, som landet börjar få mycket svårt att bära.

Lika visst, som det är nödvändigt i en affär att se till, att hvad som måste göras för affärens skötsel och utveckling också kan göras med det kapital, som finnes tillgängligt, lika nödvändigt är det naturligtvis för ett land att se till, att nationalförsvaret liksom andra behof icke blir så betungande, att alltsammans springer sönder, ty däraf kan hvarken landet eller försvaret hafva någon nytta. Emellertid förmår naturligtvis jag, såsom rakt icke sakkunnig, ej bestämdt formulera någonting om detta.

Nu kan man fråga sig: Har regeringen gjort hvad den kunnat göra? Ja, därpå kan icke svaras annat, än statsutskottet svarat, nämligen att man *hoppas*, att den gjort det och *skall* göra det. Äfven för min del hoppas jag och är öfvertygad om, att de redliga män, som utgöra regeringen, ha sin omsorg riktad åt det hållet; men det har dock hittills gjorts litet nog.

Förra året, när vi i utskottet frågade de båda staberna, generalstaben och flottans stab, fingo vi ett svar, som med hänsyn till Riksdagens värdighet var af mycket olämplig beskaffenhet, ett svar, hvori de stora och skarpa orden måhända voro till för att dölja bristen på ett verkligt samarbete mellan de båda staberna.

Då kunde ej göras någonting definitivt, men det uttalades både ifrån den plats, där jag nu står, och ifrån andra håll, att man kunde ge uppskof och vänta till nästa år. Hvad har blifvit gjordt se'n dess? Jag vet icke, att någonting blifvit gjordt. Visserligen har en sak skett, nämligen ett ombyte af den ena försvarsministern. Och man kan ju icke begära, att ett nytillträdande statsråd genast skall kunna taga i tu med allting. Det ligger icke i mänsklig makt eller mänsklig förmåga; icke ens den mest skicklige och mest skolade man förmår detta.

Jag tror dock, att det är klokt, att vi här understryka den tanke, som fått sitt uttryck i statsutskottets betänkande, och den

Ang.
en ifrågasatt
försvars-
kommitté.
(Forts.)

Ang.
en ifrågasatt
försvars-
kommitté.
(Forts.)

tanke, som för öfrigt kommer till uttryck nästan dagligdags i hela landet, eller att det är nödvändigt, att någonting göres.

Vi sofva icke i trygghet ändå. Hvad som passerar i våra dagar lämnar oss tillräckligt att tänka på, så att sömnen icke blir alltför djup. Men vi skulle i alla fall känna oss lugnare och bättre tryggade, om vi visste, att planmässighet, så långt det ligger i mänsklig makt och faller inom den mänskliga omtankens gränser, rådde beträffande de åtgärder, som vidtagas för vårt försvår såväl till lands som till sjöss.

Det är därför jag i all ringhet har företagit mig, då ingen annan begärt ordet, att betona och understryka statsutskottets ord, och jag är viss på, att kammarens ledamöter, om de också icke alla gilla uttrycken eller mitt sätt att framföra detta, dock alla i botten äro af samma åsikt, att vi skulle vara regeringen ytterst tacksamma, om den hade all sin uppmärksamhet och all sin kraft riktade mot det mål, jag antydt.

Med herr Centerwall förenade sig herrar *Svensson* i *Skyllberg* och *Wallenberg*.

Då ytterligare ej förekom, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under rikstatsens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 3:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning häruppå af *punkten 4:o)*, angående höjning af anslaget till befrämjande i allmänhet af slöjderna, anförde

Herr Ljunggren: Herr talman, mina herrar! Det kan naturligtvis icke falla mig in att försöka mot det eniga statsutskottet framställa något anspråk på bifall till min motion. Men jag till-

låter mig dock, med uttalande af det förbindligaste tack till utskottet för dess välvilliga motivering, framhålla önskvärdheten af — hvad jag nu tager mig friheten omnämna i afsikt att det må i protokollet inflyta — att bestämmelse måtte af Kungl. Maj:t meddelas beträffande tiden för afgifvande af reseberättelse. Det är en brist i det hänseendet uti de nuvarande föreskrifterna, som naturligtvis lätt till ett annat år, då Kungl. Maj:t säkerligen efter skedd utredning återkommer, kan rättas.

Vidare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5:o)—10:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 12:o)—15:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 16:o)*, angående arbetsstatistiska undersökningar i kommerskollegium; och yttrade därvid i fråga om *mom. a):*

Ang. arbetsstatistiska undersökningar i kommerskollegium.

Herr Thorsson: Herr talman! Oaktadt den sena timmen, skall jag be att några ögonblick få taga kammarens tid i anspråk.

Den nu föreliggande frågan är uti statsrådsprotokollet föremål för en längre utredning. Kommerskollegium har nämligen begärt 27,000 kronor för att blifva satt i tillfälle att på ett så allsidigt sätt som möjligt sköta om denna statistik. Emellertid har man ansett, att det beslut, som fattades, om jag icke missminner mig, 1902, skulle innebära någonting, som skulle hindra regeringen att till innevarande Riksdag framkomma med begäran om det anslag, som i underdånighet begärts af kommerskollegium. För min del anser jag denna fråga vara af så ofantligt stor vikt och betydelse, att man härvidlag enligt mitt förmenande icke bort draga sig för att begära det anslag, som är af kommerskollegium begärtd.

Det är ju så, att sedan man nu beslutat, att det jämt skall fortgå en statistisk undersökning om de sociala förhållandena i landet, så skulle denna undersökning fortgå på två olika linjer, den ena att man genom en fortlöpande insamling af uppgifter år från år skulle hålla reda på dels lifsförnödenheternas pris, dels hyror och andra därmed sammanhängande spørsmål, den andra att man skulle ägna sig åt en mera detaljerad undersökning utaf vissa olika

Ang. arbets-
statistiska un-
dersökningar
i kommers-
kollegium.
(Forts)

yrkesgruppers ställning. Utaf en redogörelse, som är till statsrådsprotokollet anförd, framgår, att det mesta utaf de belopp, som af Riksdagen anslås till undersökningen, hufvudsakligast måst användas på den ena grenen af undersökningen, och att man däremot icke kunnat ägna tillräcklig kraft åt specialundersökningarna af förhållandena inom olika yrkesgrupper. Vidare klagar man öfver att man icke kan få tillräckligt exakta uppgifter från de håll, där man skulle önska att få dessa, därför att man har alltför litet medel till sitt förfogande.

Med vetskap om hvilken ofantlig vikt och betydelse, som denna fråga har icke allenast för arbetarklassen såsom sådan, utan för hela samhället, skulle jag med denna min lilla påpekan hafva velat fästa herr statsrådet och chefens för finansdepartementet uppmärksamhet på behovet af att fortast möjligt få fram ett förslag om ökning till minst det belopp, som af kommerskollegium begärts. Jag anser nämligen icke, att socialstatistiken har något gagn utaf att den får knapphändiga underrättelser, utan tvärtom att den har det största gagn utaf att den får så allsidiga underrättelser som möjligt. Utaf uppgifterna uti den publikation, som utgår från det ämbetsverk, som har denna sak om hand, är det en hel del, som enligt mitt förmenande icke äro sådana, som de egentligen borde vara. De äro alltför sväfvande, för att de skulle kunna vara något grundläggande för uppfattningen om de förhållanden som råda. Och det är för att få dessa underrättelser litet grundligare, som man, enligt mitt förmenande, behöver hafva ett större anslag.

Vidare är det dessa detaljundersökningar, som äro utaf stor vikt och betydelse och, såsom jag tror, för den kommande lagstiftningen absolut nödvändiga. Ty det är icke godt att stifta lagar, om man icke har riktigt klart verkställda undersökningar rörande de saker, om hvilka det skall lagstiftas.

Som saken nu föreligger, kan det naturligtvis icke göras något yrkande. Jag har endast, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på denna sak därför, att man icke till ett annat år skall finna en så liten, obetydlig post begärd till en sak, så viktig som denna, uti då kommande statsverksproposition.

Herr Räf: Herr talman! Jag skall också be att få instämma ungefär uti hvad den föregående talaren har sagt. Jag tror, att det skulle vara synnerligen välbehöfligt för vårt land, om arbetsstatistiken blefve så fullständig som möjligt. Och särskildt i det afseendet tror jag, att det skulle vara mycket välbehöfligt för lagstiftarne, att man finge klara och bestämda upplysningar om, i hvilken förening, fackförening, socialistisk eller annan förening en arbetare står inskrifven, så att man t. ex. affordrade arbetsgifvarne en uppgift på, i hvilken förening, socialdemokratisk eller t. ex.

svenska arbetareförbundet eller annan förening, deras respektive arbetare stå införda.

Jag tror, att det för den kommande lagstiftningen skulle vara af stor betydelse och jag ber därför att få instämma i den föregående talarens yrkande, att dessa undersökningar måtte blifva så fullständiga som möjligt.

Ang. arbetsstatistiska undersökningar i kommerskollegium.
(Forts.)

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18:o).

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 169, hade herr *D. Bergström* föreslagit, att Riksdagen måtte för offentliggörande i tryck af berättelser, som, efter med understöd af statsmedel företagna resor till utlandet, afgifvits af teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, hvilka icke ägnade sig åt bergshandteringen, bevilja ett anslag af 6,000 kronor.

Ang. anslag för tryckning af vissa reseberättelser.

Utskottet hemställde, att herr Bergströms förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären

Herr Bergström, som yttrade: Herr talman! Det förefaller mig, som om statsutskottet hade gjort sig skyldigt till ett rätt egendomligt misstag i början af sitt yttrande med anledning af min motion. Statsutskottet, som har tillstyrkt beviljande af anslag för dem, som resa ut såsom handverksmästare, såsom arbetare, såsom tekniskt och praktiskt bildade teknici — alltsammans anslag under den gemensamma benämningen slöjderna — för att studera uti främmande land, tyckes hafva den uppfattningen, att de reseberättelser, som dessa stipendiater afgifva, hufvudsakligen äro afsedda att möjliggöra kontroll öfver att de utgifna statsmedlen blifvit för afsedt ändamål använda, d. v. s. att dessa stipendiater åtminstone hafva varit på ort och ställe och icke blott begagnat stipendierna till rekreationsresor. Ifall statsutskottets ärade ledamöter hade gått litot tillbaka uti äldre statsutskottsbetänkanden från de tider, då dessa anslag först beviljades, så skulle utskottet

*Ang. anslag
för tryckning
af vissa rese-
berättelser.
(Forts)*

hafva funnit, att man åtminstone utaf vissa af dessa kategorier fordrar helt andra reseberättelser. Dit hör naturligtvis de s. k. praktiskt och teoretiskt bildade teknici — i regel allesammans ingenjörer — som resa ut till Tyskland, England, Frankrike, Nord-Amerika, Italien, Schweiz o. s. v. för att studera än det ena och än det andra området inom industrien. Af dem begär man, att de skola afgifva ordentliga reseberättelser. Det heter uti det formulär, som kommerskollegium låter dem underskrifva, att de skola meddela en verklig redogörelse för hvad som under resan inhämtats i afseende å ändamålet för densamma, samt så affattad, att den kan i tryck offentliggöras och att andra däraf kunna draga nytta.

Dessa män resa naturligtvis ut för att lära, för att vidga sin egen erfarenhet och sina insikter på olika tekniska områden. Men därjämte vill man, att de, sedan de kommit hem, i sin tur skola kunna lära andra, att de skola kunna meddela och fruktbar göra resultaten af sin studiefärd. Hvad skulle det vara för idé för den svenska staten att skicka ut dessa män endast och allenast för att de skulle få se sig om här i världen? Meningen är väl, att de skola göra vår industri nytta, då de komma hem och, då de inhämtat någonting, som är värdt att meddela, också meddela detsamma. Det förefaller mig, som om statsutskottet hade en mycket anspråkslös uppfattning af de fordringar, som man kan ställa på dessa statens stipendiater.

Då den svenska Riksdagen så nyligen som för två år sedan beslöt att fördubbla anslaget till resestipendier för dessa teoretiskt och praktiskt bildade teknici, så afsåg Riksdagen därmed att gagna vår industri. Det var särskildt på grund af kommerskollegii framställning till regeringen, som detta beslut fattades. Kommerskollegium hade sagt, att då de sökande i regel vore väl vitsordade med afseende å teoretiska och praktiska studier, då de vore fullt kvalificerade för erhållande af reseunderstöd, men då det vore betydligt flera sökande, än man kunde utse stipendiater, och då den inhemska industrien, hvilken under de senare åren så mäktigt utvecklats och som dag för dag blefve af allt större betydelse för hela landet, icke kunde anses nu mindre än förr i förhållande till sitt omfång hafva behof af kunnige och på sina respektiva områden förfarne män, funne kommerskollegium nödvändigheten af att höja ifrågakvarande anslag vara till fullo ådagalagd, och Riksdagen fattade beslut i enlighet härmed. Nu är det emellertid en erfarenhet, att dessa stipendiaters berättelser till följd af de arrangemang, som hittills vidtagits, offentliggjorts i alltför ringa utsträckning. Hvad blir följderna af detta? Jo, naturligtvis, att dessa stipendiater blifva mera likgiltiga för sin uppgift, och slutligen kommer det att inträffa, att en hel massa af de afgifna reseberättelserna, äfven om de hafva ett verkligt värde, måste arkiveras, läggas på hög i dammiga gömmor. Detta kan väl icke vara meningen.

Meningen är väl, att man skall hafva någon sorts effektiv kontroll öfver stipendiaterna och att man skall kunna tillgodogöra sig resultaten af deras resor.

Nu har statsutskottet velat säga, att, om en framställning i ämnet kommer från *vederbörande*, statsutskottet och Riksdagen kunna vara med om att ett anslag beviljas. Ja, det är ju möjligt, att så kan ske. Men om ett behof visar sig — och att så härvidlag är förhållandet, anser jag vara till fullo ådagalagdt redan af hvad som innehålles i min motion —, så borde det väl icke vara något hinder att lämna ett dylikt litet anslag.

Här är ett fall, då man genom ett ringa medel utan tvifvel kan nå ett godt och afsevärdt resultat. Vi äro så ofta färdiga att anvisa stora medel utan att nå några resultat alls. Jag skall, herr talman, be att på grund af hvad jag här anfört få yrka bifall till min motion.

Herr *Ljunggren* instämde häruti.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag väntade mig nästan, då den siste talaren begärde ordet, att han skulle framföra ett erkännande till utskottet för det sätt, på hvilket utskottet utlätit sig om motionen, men han riktade i stället ett skarpt klander mot utskottet.

Utskottet har icke sagt, att ifrågavarande berättelser utslutande afse kontroll däröfver, att stipendierna blifvit rätt använda, utan utskottet har sagt, att berättelserna torde hufvudsakligen vara afsedda att möjliggöra kontroll däröfver, att de utgifna statsmedlen blifvit för afsedt ändamål använda. Detta är således det hufvudsakliga syftet. Man brukar ju alltid vilja utöfva kontroll öfver huru anslagna medel användas. Men utskottet har härmed icke velat förneka, att berättelserna äfven kunna hafva en annan uppgift.

Utskottet klandrades äfven för att utskottet icke efterforskat, på hvad sätt det gått till i det af motionären berörda afseendet. Jo, utskottet har anställt efterforskningar och därvid funnit, att det finns en hel del andra stipendiater, som också äro ute och resa, nämligen skollärare och präster, men icke har utskottet velat, att alla deras erfarenheter skulle publiceras, oaktadt det möjligtvis kunnat blifva några vackra postillor, om de skulle afgifva berättelse om allt hvad de erfarit under sina resor.

Utskottet har ansett, att sakkunnig utredning erfordras, huruvida i det nu förevarande afseendet högre belopp behöfves för det uppgifna ändamålet, än som förut utgått. Något anslag har egentligen icke för detta ändamål varit beviljadt, utan man har tagit ett par tusen kronor af sjätte och sjunde hufvudtitlarnes besparingar. Frågan är icke heller så fullständigt utredd, ty motionären har själf i sin motion sagt, att icke allt, som förekommer i dessa berättelser, är tryckvärdt.

Ang. anslag
för tryckning
af vissa rese-
berättelser.
(Forts.)

*Ang. anslag
för tryckning
af vissa rese-
berättelser.
(Forts.)*

Jag tycker därför, att utskottet haft goda skäl att säga, att utredning behöfves, och skall af sådan anledning, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergström: Herr talman! Den kontroll, som den siste ärade talaren omnämnde, erhåller man därigenom, att man först sedan stipendiaten kommit hem utbetalar en del af det åt honom anslagna stipendiet.

Den ärade talaren sade, att utredning saknas. Ja, men skulle icke den ärade talaren kunna gå tillbaka till min motion, uti hvilken jag fullt tydligt visat, att man, medan man för dylika stipendier hade ett belopp af blott 10,000 kronor, endast i otillräcklig omfattning kunnat offentliggöra ifrågavarande berättelser på det sätt, som hittills användts. Jag har nämligen betraktat och har väl haft anledning att betrakta de 2,000 kronor, som från besparingarna på sjätte och sjunde hufvudtitlarna hafva lämnats till Teknisk tidskrift, såsom ett slags vederlag till tidskriften för offentliggörandet af berättelserna i den omfattning, som förekommit. Nu har emellertid staten beviljat ett dubbelt så stort anslag till resestipendier. Staten skickar ut dubbelt flere stipendier, och vi få väl äfven hoppas, att berättelserna blifva på samma gång dubbelt flera och lika värdefulla. Det synes mig då, att, när de 2,000 kronorna förut icke räckt till för offentliggörandet af reseberättelserna, det är ett mycket litet anslag, som nu begärts för ändamålet.

Jag har gjort en jämförelse med en annan tidskrift, som heter Svensk export och till hvilken svenska staten betalar 6,000 kronor. Jag vill visst icke bestrida, att denna tidskrift tjänar ett mycket godt ändamål, men hela dess utgiftsstat visar ett belopp af 10,249 kronor. Om den ärade representanten för statsutskottet ser på den tablå, som jag i min motion framlagt öfver inkomster och utgifter för Teknisk tidskrift, i hvilken dessa berättelser utgöra en verkligt integrerande del, så skall han finna, att den har en vida större stat, och att det belopp, som jag nu ifrågasatt såsom bidrag för detta ändamål, är en mycket ringa del i förhållande till dess stora utgiftsstat.

Jag tror, att man kunde hafva skäl att bevilja ett dylikt anslag till främjande af industrien. Jag kan visserligen icke förvänta, att kammaren i afton skall komma att göra detta. Jag skulle nog velat besvara kammaren med en votering, men då en hel del ledamöter icke varit närvarande under denna debatt, så kanske det icke är skäl. När de komma hit upp, så kanske de hafva en annan mening än de skulle haft, om de varit tillstädes under öfverläggningen. Då jag emellertid sett, att herr finansministern uppmärksammat den debatt, som nu förts, vågar jag hoppas, att han såsom rätter vederbörande, därest nu icke kammaren beslutar i enlighet med motionen, kommer att taga upp frågan till nästa år.

Herr Wallenberg: Jag kan icke neka till att jag hyser stora sympatier för den motion, som af herr Bergström blifvit framburen, och jag anser mig böra instämma i hvad han anfört beträffande nyttan af dylika reseberättelsers offentliggörande. Jag har suttit i flera kommittéer, där frågor rörande dessa angelägenheter varit före, och jag kan inför kammaren vitsorda, att detta ämne varit föremål för mycket lifliga meningsutbyten och mycket bestämda uttalanden. Det är nog godt och väl, har man ansett, att dessa stipendiater få resa ut, men när de komma hem, så läggas deras reseberättelser på en hylla eller i ett skåp, och det blir alltför ofta intet resultat af det hela. Jag förmenar, att det vore af stor vikt, att dessa reseberättelser blefve tryckta och tillgängliga för en större allmänhet och särskildt för dem, som intressera sig därför. Det är alldeles säkert, att många nyttiga korn skulle kunna uppspira, om dessa berättelser komme till vederbörandes kännedom; och lika säkert är det, att åtskilliga hugskott och missuppfattningar, som kunna göra sig gällande hos en eller annan stipendiat, skulle komma att blifva rättade. På så sätt skulle äfven åstadkommas ytterligare en kontroll utöfver den, som i utskottets utlå-tande blifvit omnämnd, angående penningarnes användande. In-vändningar kunde då af intresserade i god tid göras mot påståenden af det ena eller andra slaget.

*Ang. anslag
för tryckning
af vissa rese-
berättelser.
(Forts.)*

Jag har, såsom sagdt, mycket stora sympatier för denna motion, och jag skulle för min del önska, att kammaren ville behjerta förslaget. Jag anhåller, herr talman, på grund af det anförda få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Räf*.

Herr Persson i Tällberg: Jag vill fästa den siste ärade tala-rens uppmärksamhet därpå, att utskottet icke har fäst sin upp-märksamhet endast vid den kontroll, som afser medlens användande, utan att utskottet säger alldeles tydligt i sin motivering: »För be-dömande af frågan, huruvida anledning kan föreligga för staten att i den ordning motionären ifrågasatt ingripa för reseberättelsernas befordrande till trycket i större utsträckning än hittills varit fallet, synes erfordras en sakkunnig utredning». Här af synes framgå, att utskottet äfven beaktat just den sidan af saken, som den siste ärade talaren berörde. Och hvad herr Bergströms sista anförande beträffar, så vände han sig uti detsamma till finansministern, och utskottet vänder sig till Kungl. Maj:t. Det är således samma forum, som vi vända oss till, och då bör frågan blifva till ömsesidig belä-tenhet utredd, hvarför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kam-maren utskottets hemställan.

Punkten 19:o).

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.*

Punkten 20:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för år 1905 på extra stat anvisa dels till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar ett anslag af 18,000 kronor, dels ock till handelsstipendier ett anslag å 20,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts berörda förslag hade utskottet haft att taga under öfvervägande en af herr *C. J. F. Ljunggren* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 101, däri yrkats, det Riksdagen måtte besluta, att det af Kungl. Maj:t under sjunde hufvudtitelns 18:de punkt i statsverkspropositionen föreslagna anslaget af 20,000 kronor till handelsstipendier i stället skulle för år 1905 utgå med 30,000 kronor.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen må till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 18,000 kronor; samt

b) att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med afslag å herr *Ljunggrens* förevarande motion, måtte på extra stat för år 1905 anvisa till handelsstipendier ett belopp af 20,000 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits vid mom. b) af herrar *Persson* i Tällberg, *Olsson* i Fläsbro, *Hammar skjöld* och *Emthén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

b) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med bifall till herr *Ljunggrens* förevarande motion, måtte på extra stat för år 1905 anvisa till handelsstipendier ett belopp af 30,000 kronor.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

I fråga om *mom. b)*, som härefter föredrogs, yttrade:

Herr *Ljunggren*: Herr talman, mina herrar! Det kan möjligen förefalla egendomligt, om jag uttalar min tacksamhet såväl till utskottets majoritet som till reservanterna, men jag har skäl

därtill, dels därför att utskottet i sin motivering så välvilligt upptagit motionens syfte och dels därför att reservanterna hafva behagat tillstyrka min motion.

Om man granskar utskottets motivering, så finner man, att utskottet särskildt fäst sig vid Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 28 februari förlidet år i anledning af då väckta motioner, som framkallats af den tyska tullförhöjningen.

Riksdagen skref till Kungl. Maj:t och anhöll om förslag till åtgärder, ägnade att främja svenska alsters afsättning i utlandet. Om man granskar den punkt, som kammaren nyss biföll, nämligen punkten a), så finner man, att däri nämnas ungefär samma uttryck beträffande understöd åt slöjder och näringar. Kammaren har nyss beviljat ett anslag af 18,000 kronor till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar. Riksdagen skref 1903 till Kungl. Maj:t och framhöll vikten af att »åtgärder vidtoges för att främja svenska alsters afsättning i utlandet», och utskottet har nu använt detta Riksdagens påpekande såsom ett motiv för att afstyrka motionen om handelsstipendier. Jag kan icke finna, att däri finnes någon grund för att motivera ett afstyrkande af handelsstipendieanslaget därmed, att Riksdagen har skrifvit så till Kungl. Maj:t.

Förlidet år uppstod en liflig debatt rörande formuleringen af Riksdagens nyss omnämnda skrifvelse till Kungl. Maj:t, och på grund af rädsla för ett förslag från Kungl. Maj:t, och på grund af den formulering fastslagen af båda kamrarna, som jag nyss haft äran anföra. Emellertid ber jag att få fästa uppmärksamheten på att Riksdagen i sin förenämnda skrifvelse jämväl uttalade önskan om att redan under förliden riksdag erhålla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Då vi ännu året efter icke hafva erhållit något dylikt, torde väl riksdagen hafva fria händer att fatta beslut i ett ärende, som visst icke, såsom statsutskottets majoritet anser, hör till motionen, utan tvärtom ligger vid sidan af densamma.

Jag vill därför taga mig friheten att yrka bifall till reservationen, på samma gång som jag vill påpeka, att Riksdagen med så stor offervillighet anvisat ofantliga medel till improduktiva företag och anordningar, så att det kanske vore väl, om äfven produktiva anstalter komme att af Riksdagen uppmärksammas. Jag är öfvertygad om att man allmänt i landet, där handel, industri och näringar hafva sina intressen, skall med tacksamhet mottaga ett ökad anslag till handelsstipendier, och tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Räf instämde häruti.

Friherre Bonde: Herr talman! I likhet med hvad den ärade motionären nu anför, kan jag icke annat än erkänna min stora tacksamhet för det välvilliga sätt, på hvilket denna fråga blifvit

Ang. anslag för befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet samt till handelsstipendier.
(Forts.)

Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.
(Forts.)

af utskottet behandlad, och i synnerhet för det förstående, som reservanterna från denna kommare visat denna fråga, då de hafva yrkat bifall till motionen.

Motionären har framhållit, att här föreligger en synnerligen viktig sak, och detta kan jag i sanning vitsorda. Jag har ju i egenskap af ordförande i exportföreningen haft åtskilligt att göra med uppsättande af förslag till fördelning af dessa stipendier, ty dit remitteras alla ansökningar om erhållande af dylika stipendier, och där upprättas förslag till fördelning af desamma. Jag har haft tillfälle att erfaras, att dessa ansökningar för hvarje år varit ganska många och att endast ett ringa fåtal har kunnat beviljas till följd af det ringa belopp, som stått till buds. Att dessa medel varit ganska väl använda, kan jag äfven vitsorda.

Dels på grund af de affärsförbindelser, som just genom dessa stipendiaterna blifvit inledda, och dels genom den kännedom om svenska varor, som genom dem förskaffats i utlandet, har nyttan af dessa handelsstipendier varit för vår svenska export synnerligen stor.

Såsom herrarne behagade af detta betänkande finna, hafva dessa stipendiaterna varit utskickade i synnerhet till Ryssland, Asien och nu på senare tiden till det uppblomstrande Syd-Afrika och i synnerhet på denna senare ort torde det vara för oss ganska viktiga exportmöjligheter att kultivera, om det endast finnes penningar.

Det har varit glädjande, att motionären af nitälskan väckt denna sin motion, och det har äfven varit glädjande, att den blifvit välvilligt omfattad af utskottet och särskildt af reservanterna. Ännu mera glädjande vore det, om detta viktiga ändamål skulle komma att beaktas af Riksdagen eller åtminstone af denna kammare, som så ofta visat, att den förstår Sveriges sannskyldiga bästa, när det gäller våra merkantila och kulturella intressen.

Vi hafva nu under nära nog ett halft dygn debatterat försvarsbudgeten och sysslat med millionbelopp för att användas för försvaret af vårt land. Det kunde ju vara skäl att nu göra en liten höjning i ett anslag som, äfven om det icke är afsedt för landets försvar, dock gäller att drifva eröfringspolitik i utlandet; att främja en fredlig eröfring, som i sanning är af vida större betydelse än alla andra eröfringar, nämligen eröfringen af marknader för svenskt arbete och afsättningsorter för alster af svensk industri. Det är i sanning ett viktigt ändamål, och kan något vinnas genom att höja detta lilla obetydliga anslag med 10,000 kronor, så tror jag, att dessa penningar äro synnerligen väl använda.

Jag kan därför, herr talman, icke annat än på det lifligaste instämman i den siste ärade talarens yrkande om bifall till den af herr Persson i Tällberg m. fl. afgifna reservation.

I detta anförande instämde herrar *Wallenberg, Natt och Dag* samt *Johansson* i Öija.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Inom utskottet var äfven jag af samma mening som reservanterna, fastän jag icke lät anteckna mig som reservant. Jag till och med framställde ett sådant medlingsförslag, att vi skulle höja anslaget till 25,000 kronor, men icke heller detta vann något gehör inom utskottet.

Ang. anslag för befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet samt till handelsstipendier.
(Forts.)

Då nu icke något annat kan ifrågakomma än bifall antingen till utskottets eller reservanternas förslag, så skall jag, herr talman, anhålla att få ansluta mig till reservationen.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Jag undrar ändå, om man icke för denna gång kan finna sig i hvad utskottet föreslagit. Det förefaller mig, som man skulle uttala ett visst misstroende mot Kungl. Maj:t, om man bifölle motionen eller, som är det samma, reservanternas förslag. Jag förutsätter, att hvar och en af kammarens ledamöter har läst den motivering, som utskottet lämnat för sin hemställan. Och under antagande, att icke något kraftigare kan komma att sägas under diskussionens lopp, än hvad som hittills blifvit sagdt mot denna motivering, synas mig utskottets skäl kvarstå ovederlagda. Och jag säger ännu en gång, att det förefaller mig onödigt, att Riksdagen här tager initiativ, öfvertygad som jag är, att Kungl. Maj:t kommer att själf göra det.

På dessa skäl hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Friherre Bonde: Jag begärde endast ordet med anledning af vice talmannens yttrande, att det skulle blifva ett bevis på misstroende mot Kungl. Maj:t, ifall Riksdagen beviljade ett anslag, som Kungl. Maj:t icke begärt. Det vore väl icke första gången, som vår regering i så fall blefve utsatt för misstroende. Jag är öfvertygad om att regeringen och i främsta rummet dess här närvarande representant med största jämnmod skall taga ett sådant misstroendevotum. Vi veta alltför väl, huru kinkigt det är, när budgeten skall göras upp, och huru vederbörande departementschefer få pruta på sina anslag. Och den, som har svårast att komma fram med sina önsknigar, är kanske just finansministern, som skall se till att få allt att gå ihop. Därför händer det nog, att många anslag, som han skulle vilja förorda, får han vänta och dröja med, ty han tänker, att han icke får komma till Riksdagen med allt för mycket. Men om Riksdagen beaktar detta ändamål och finner sig böra understödja det genom att därtill lämna förhöjdt anslag, tror jag, att den departementschef, som får dessa medel, skall med största tacksamhet taga emot detta misstroendevotum. Jag tors icke vädja till herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet, men jag är öfvertygad om att han i själ och hjärta önskar bifall åt denna synnerligen behjärtansvärda motion.

Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Om jag endast vore ledamot af kammaren och icke desslikes finansminister, skulle jag nog äfven hafva instämt med de herrar, som yrkat bifall till herr Ljunggrens motion. Ty jag har sett, huru man i andra länder lyckats få fast fot och vinna marknad i främmande länder endast därigenom, att man utskickat skickliga köpmän, och jag är öfvertygad om, att om vi öfver hufvud taget vilja tänka på att få någon exportindustri till stånd — den lilla, som vi nu hafva, räknar jag knappt —, måste vi i främsta rummet använda resestipendiater och det i vida större omfattning än nu.

Nu kan man fråga: hvarför har jag då icke föreslagit Kungl. Maj:t att föreslå Riksdagen en förhöjning af föreliggande belopp? Därpå vill jag svara: som nogsam och en af herrarne sett, då han studerat statsverkspropositionen, har Kungl. Maj:t gjort sitt bästa att hålla utgifterna inom så tränga gränser som möjligt. Det är många millioner, som ifrigt begärt att blifva presenterade för Riksdagen, men som icke hunnit längre än till statsrådsberedningen, och somliga hafva icke ens hunnit dit, innan de visats tillbaka. När man har visat tillbaka så många kraf, icke ens velat släppa dem fram till Riksdagen, så är det klart, att i synnerhet finansministern fått se till, hvilka anslag han för sin del funnit absolut nödvändiga och hvilka han väl funnit nyttiga, men af beskaffenhet att i alla fall med dem kunna få anstå en tid till.

Man säger, att 10,000 kronor är ett litet belopp. Men för mig finnas inga små belopp. Det minsta belopp, som kan förekomma i Sverige, är 1 öre. Men af ett-ören bestå alla millioner i vår budget. Och därför säger jag som finansminister: jag känner icke till några små belopp, åtminstone icke på utgiftssidan, väl på inkomstsidan, ty där ser jag siffrorna ur en helt annan synpunkt.

Nu är det så, att regeringen årligen i kamrarna får höra de lifligaste uppmaningar att iakttaga den största sparsamhet, hvilket är uttydt, att regeringen skall begära så litet anslag som möjligt, ty det anses ju vara liktydigt med sparsamhet. Men oaktadt herrarne gifva regeringen dessa förmaningar hvarje år, så inträffar det dock, att hvar och en, som har ett litet önskemål, anser sig vara oförhindrad att komma fram med det. Vi hafva äfven i dag upprepade gånger fått höra de orden: »visserligen är jag sparsamhetsvän, men *detta* lilla belopp kan väl Riksdagen komma ut med». Javäl! Men, mina herrar, addera de små belopp, som endast i dag på sådant sätt begärts, och I skolen finna att de uppgå till en million och litet till.

Som sagdt! Som representant skulle jag nog kunna rösta för motionen, som jag anser afse ett synnerligen godt ändamål; men som finansminister får jag säga, att det är betänkligt att votera det ena tiotusendet efter det andra. Det vill jag dock säga, att

icke skall jag taga det som ett misstroendevotum, om kammaren bifaller motionen.

Herr Persson i Tällberg: Jag är den förste att gifva vice talmannen rätt däri, att utskottets motivering är mycket vänlig mot denna motion, och jag går så långt, att jag skall erkänna, att jag icke har något som helst statsutskottsskäl, som talar till förmån för min reservation. Men, mina herrar, detta är en fråga af sådan beskaffenhet, att jag nästan misstänker, att Riksdagen bör taga den själf om hand. Det är visserligen bra att blifva hänvisad till Kungl. Maj:t, och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som i detta fall närmast representerar Kungl. Maj:t, har yttrat sig mycket vänligt rörande förslaget. Men jag får säga, att så mäktig Kungl. Maj:t än må vara, innefattas dock i begreppet Kungl. Maj:t något mer eller mindre tungrodt ämbetsverk, som har svårt att komma fram med sådana förslag.

Det klagas så allmänt och med stort fog öfver vår ogynnsamma handelsbalans, och vi sitta här hemma, såväl svenska folkets representanter som ämbetsverken, och ruska på hufvudet åt att andra länder öfverflygla oss. Men vi lägga knappast två strån i kors för att göra något. Enligt min tanke fordras det, att man så snart som möjligt tager itu med denna fråga och skickar ut en person hit och en annan dit för att taga reda på marknader, så att vi må få kunskap om hvar det är möjligt att få afsättning för våra alster i främmande länder.

Jag kan väl förstå, att man menar, att jag sammanblandar anslagen under momenten a) och b). Men om jag skulle göra mig skyldig därtill, vill jag hänvisa till handels- och sjöfartskommitténs framställning. Äfven den har gjort en sådan sammanblandning och redan år 1898 gått in med den anhållan, att dessa båda anslag skulle sammanslås till ett och höjas till 55,000 kronor. Men Kungl. Majt eller vederbörande ämbetsverk, jag vet icke hvem jag skall skylla på, har icke gjort något åt saken. Riksdagen skref 1903 och uttalade den förhoppningen, att Kungl. Maj:t redan det året skulle komma in med ett förslag. Men år 1903 har gått och vi hafva börjat på 1904, men ännu är ingenting åtgjordt åt denna sak. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nu låtit oss veta, att det är af sparsamhetsskäl, som han icke vidtagit några åtgärder härutinnan. Men, mina herrar, jag vågar säga, att jag skall af sparsamhetsskäl yrka bifall till reservationen. Jag tror, att de pengar, som användas för detta ändamål, skola vi få igen med både kapital och ränta. Och det är därför som jag, oakadt utskottets vänliga motivering, anser mig böra yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Brodin: Herr talman, mina herrar! Då jag varit med-motionär och åtskilliga gånger förut motionerat i denna sak, må det förlåtas mig, att jag yttrar några ord trots den sena timmen.

Ang. anslag för befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet samt till handelsstipendier.
(Forts.)

Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.
(Forts.)

Redan 1888 motionerade jag angående handelsstipendier, och min tanke gick då ut på, att t. ex. fem unga män hvarje år skulle kunna skickas ut till främmande länder, hufvudsakligen transatlantiska, och att de skulle få första året 3,000, andra året 2,000 och tredje året 1,000 kronor. Och jag tänkte mig då, med den tyska utbildningen som föresyn, att, när de kommit ut och lärt sig språket, de skulle söka få plats på utländska handelskontor och då hafva dessa 2,000 och 1,000 kronor till stöd, tills de kommit in i förhållandena, så att de, med den lön de sedan erhöle, kunde uppehålla sig.

Jag tror, att det skulle vara den bästa och lyckligaste lösningen att så gå till väga, ty om en ung man reser ut och är blott såsom resande på en plats, kommer han icke in i affärlifvet.

Samma år ingick exportföreningen med en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om understöd för svenska exporten till utlandet, och Riksdagen beviljade äfven för svenska alsters afsättning i utlandet ett anslag af 20,000 kronor. Huru användes dessa 20,000 kronor? Jo, på det sätt, att en fiskeriagent tillsattes i Berlin, och så blef en större summa anslagen till en herr Bildt, som reste till Ostindien och Australien och gjorde en rundresa på ett år och kom hem igen. Sedan anslogs det hvarje år 20,000 kronor. För dessa tillsatte man en mejeriagent i England och så skickades det ut en herre, som skulle taga reda på, hur handelsskolor voro inrättade här och där. Anslaget 20,000 kronor utgick äfven sedermera. Anno 1896 anslogs det på grund af en motion af herr Themptander här i kammaren 10,000 kronor för handelsstipendier. Dessa 10,000 kronor ökades sedermera, då herr Rettig i Första Kammaren och jag i Andra Kammaren motionerade därom, till 20,000 kronor. Detta hände, tror jag, vid 1897 års riksdag. Handels- och sjöfartskommittén, som äfven hade denna fråga under öfvervägande, föreslog denna summas ökning till 40,000 kronor, och handels- och sjöfartskommittén aflämnade sitt betänkande anno 1900. Vi hafva nu år 1904 och det har ej ännu framkommit något däraf.

Därför synes det mig, som om Riksdagen borde votera dessa 30,000 kronor, ty det är behöfligt. Statsutskottets motivering är visserligen välvillig, men då det nu återopats den skrifvelse, som Riksdagen aflät i fjol, och hvori den framhöll vikten af att åtgärder vidtagas för åstadkommande af större afsättning af svenska produkter i utlandet, så torde man böra taga i betraktande, att *det* var i sammanhang med de tyska tulltarifferna och att denna kommitté tillsattes för att söka göra något förslag till beredande af motvikt mot den tyska tulltaxan. Det är väl då litet af de obotfärdiges förhinder i statsutskottets undanskjutande af frågan. Det går väl icke i längden an att lägga nya skatter på industri och handel, utan man bör äfven se till, att dessa näringar tåla vid det, och för att de skola tåla vid förhöjningen, måste man söka bereda dem afsättning. Det är väl staten, som därvidlag bör komma till hjälp,

och på grund däraf, herr talman, skall jag be få yrka bifall till reservationen i denna fråga.

Herr Sjö: Herr talman! Då Riksdagen så nyligen som förlidet år skref till Kungl. Maj:t och »däri påpekade vikten af åtgärder, ägnade att främja svenska alsters afsättning i utlandet, och denna fråga på grund af Riksdagens sålunda gjorda uttalande lärer vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet», så synes det mig verkligen, som man skulle kunna afvakta tiden till nästa riksdag för åtgärders vidtagande härom, men måhända skall det komma in något förslag från Kungl. Maj:t redan i år i detta hänseende. Det kan ju hända, att, kommerskollegium, som har hand om denna fråga i första rummet, låter ordna den på ett tillfredsställande sätt och så att vi få det bättre än hvad motionären föreslår, om vi vänta något litet. Att man nu skall besluta att, såsom en ärad talare på dalabanken nämnde, skicka ut en här af proforyttare för att skaffa afsättningsplatser för våra alster i utlandet, kan jag ej utan föregående utredning vara med om. Jag tror, att vi behöfva en ordentlig utredning för en sådan härs utskickande, innan vi besluta oss för detta. Låt vara att det icke är fråga om mera än 10,000 kronors höjning i anslaget, men nog behöfs det en utredning och en plan för det hela. Om ej så sker, är möjligt, att de stipendiater, som vi utsända, arbeta mera för import än export. Det kan ju icke skada, utan gagna, att man får en utredning, och i afvakten på ett svar från Kungl. Maj:t och en plan för detta ordnande är det, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag för befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet samt till handelsstipendier.
(Forts.)

Friherre Bonde: Herr talman! Jag vill endast med ett par ord nämna, att det, som herr Sjö nyss framhållit, beror fullkomligt på hvad jag skulle kunna kalla en begreppsförvirring, ty den skrifvelse, som i fjol afläts med anledning af den nya tyska tulltariffen, hade icke en smul med denna sak att göra. Riksdagen afgaf en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t skulle taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att afvärja de olägenheter, som de tyska tullförhöjningarna kunde komma att medföra. Visserligen blef i sammanhang härmed tal om åtgärder för att främja exporten, och tvifvelsutän föresväfvade tanken på exportpremier en och annan. Men denna skrifvelse har icke alls något samband med den föreliggande frågan och kunde helt visst ej föranleda Kungl. Maj:t att på grund däraf begära en höjning af anslaget till handelsstipendier. Att Kungl. Maj:t ännu icke framlagt något förslag med anledning af den ifrågavarande skrifvelsen har nog ganska giltiga skäl, ty denna fråga fordrar mycken utredning, såsom naturligt är, då det gäller ett litet lands förhållande till en stormakt, så att Riksdagen måste än så länge gifva sig till tåls och med lugn afvakta

*Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.
(Forts.)*

förslag om hur saken bör ordnas. Ett beslut att höja anslaget till handelsstipendier kan på intet sätt inverka på Kungl. Maj:ts beslut beträffande hvad Riksdagen uti den åberopade skrivelsen anfört.

Om vi, såsom herr Sjö sade, på detta sätt skulle kunna utrusta en här af profryttare, skulle väl icke detta vara annat än en stor fördel, men jag tror emellertid, att vi för dessa 10,000 kronor endast kunna få ett helt litet kompani, ja ej ens en pluton »profryttare», som vi kunde skicka ut till utlandet.

Det har framhållits, att frågan fordrar utredning, men detta lär i detta fall mindre än i något annat vara fallet, ty det måste för alla vara en själfklar sak, att sådana åtgärder som de här ifrågasatta skulle komma att göra vår export och vår industri ofantligt gagn.

Flere talare hafva redan utförligt framhållit, att det är af största vikt och betydelse, att något göres på detta område, hvarför jag nog ej lär behöfva tillägga något till hvad jag redan yttrat, utan ber jag endast, herr talman, att fortfarande få uttala den förhoppningen, att reservationen måtte vinna denna kammares bifall.

Herr Ljunggren: Då jag i mycket blifvit förekommen af den siste ärade talaren, kan jag inskränka mig till att yttra blott några få ord.

Förhållandet är — såsom framgår af Riksdagens protokoll för den 14 februari sistlidet år — det, att det var tanken på exportpremier, som dikterade den ifrågavarande satsen i Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t. Då emellertid strid uppstod om huru den skulle tolkas, blef resultatet det, att den kvarstod utan att äga den betydelse, som den från början hade.

Jag vill tillåta mig att fästa uppmärksamheten därpå, att till statsutskottet ha inkommit sympatiskrifvelser i frågan, dels från Sveriges allmänna exportförening, dels från Sveriges allmänna handelsförenings förvaltningsutskott, dels slutligen från Sveriges kontoristförening. Alla dessa förorda särdeles lifligt det högre anslaget. Den sistnämnda föreningen, Sveriges kontoristförening, har också af kommerskollegium sedan länge åtnjutit förtroendet att få granska stipendieansökningarna och afgifva förslag rörande stipendiernas utdelande.

Gentemot den ärade statsutskottsledamoten, som här yttrar sig, nämligen herr Sjö, ber jag att få nämna, att Riksdagen behöfver icke vänta på någon plan för dessa handelsstipendiernas utdelande, ty en sådan plan finnes sedan åtta år tillbaka, och det finnes äfven ett öfverflöd af meriterade stipendiesökande, men det saknas tillräckligt med pengar för utdelning af så många stipendier, som man önskar.

Det vore illa, om i en för handel, industri och näringar öfver hufvud taget så viktig fråga som denna formalistiska betänklig-

heter skulle göra sig alltför mycket gällande. Jag tillåter mig därför ånyo påpeka, att Riksdagens nämnda skrivelse till Kungl. Maj:t förlidet år, såvidt jag kan finna, egentligen icke har något att göra med frågan om handelsstipendier, äfven om majoriteten inom statsutskottet är af annan åsikt.

Ang. anslag för befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet samt till handelsstipendier.
(Forts.)

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Af samma skäl, som voro bestämmande för den ärade talaren på dalabänken, nämligen sparsamhetsskäl, vill äfven jag ansluta mig till reservationen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde, att han på inkomstsidan endast ser små belopp, men jag tror, att ett sådant som det nu föreliggande skulle kunna bereda honom den glädjen att se större belopp på inkomstsidan. Det är efter mitt förmenande den stora fördelen med handelsstipendier, att de icke blott bereda marknad i utlandet för svenska alster, utan äfven återbördä till fosterlandet en rik erfarenhet om huru handelsvärlden skall sköta sin export för att på bästa sätt kunna tillfredsställa de stora kraf, som i utlandet göra sig gällande i det afseendet. När man reser utomlands, finner man, att icke blott bland utlänningarne, utan äfven bland i utlandet bosatta svenskar missnöje råder däröfver, att den svenska handeln är i många hänseenden efterblifven, att man icke tillräckligt rättar sig efter afnämarnes anspråk på huru exporten skall skötas och att man i allmänhet är trög i Sverige och icke följer med sin tid på handelns område, och jag tror, att om vi i detta afseende göra en jämförelse mellan oss och våra grannland, måste vi erkänna, att vi därvidlag i många fall äro efterblifna. Ett viktigt medel att sätta vår handelskår i stånd att motsvara de stora anspråk, som utlandet ställer på vår export, är just, tror jag, att höja det nu ifrågavarande anslaget till handelsstipendier, ty därigenom underlättas den svenska handelskårens utbildning till följd af den erfarenhet från utländska marknaden, som vi sålunda få här i vårt land. Jag tror, att denna ökade statsutgift skall komma statsverket till godo och visa sig vara ett kraftigt medel att öka posterna på inkomstsidan.

Herr Sjö: Herr talman! Jag begärde än en gång ordet med anledning af det yttrande, som friherre Bonde här nyss hade. Jag vill endast erinra honom om den skrivelse, som Riksdagen förlidet år afgaf till Kungl. Maj:t i anledning af då väckta motioner i fråga om åtgärder, som kunna föranledas af beslutade tullförhöjningar i främmande länder. Utskottet säger härom i sitt nu förevarande utlåtande bland annat, att då Riksdagen i denna skrivelse påpekat vikten af åtgärder, ägnade att främja svenska alsters afsättning i utlandet, och denna fråga på grund af Riksdagens sålunda gjorda uttalande lärer vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, synes det kunna antagas, att, därest höjning af ifrågavarande

Ang. anslag
för befräm-
jande af
svenska alsters
afsättning i
utlandet samt
till handels-
stipendier.
(Forts.)

anslag skulle med hänsyn till resultatena af de utsända stipendiaternas verksamhet och tillgången på väl kvalificerade sökande visa sig nyttig och behöflig, Kungl. Maj:t ej skulle underlåta att till Riksdagen aflåta förslag i ämnet.

Jag hemställer efter denna skrifvelses uppläsning till friherre Bonde, om det icke är hans uppfattning, som i detta fall för honom kan anses innebära begreppsförvirring, och sålunda påståendet om mig återfaller på honom själf.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, gaf herr talmannen i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets i mom. b) gjorda hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Persson i Tällberg med flere vid detta moment afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i tjugonde punkten mom. b) af utskottets förevarande utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Persson i Tällberg med flere vid detta moment afgifna reservationen.

Omröstningen utvisade 80 ja, men 88 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan i mom. b) bifallit den af herr Persson i Tällberg med flere vid detta moment afgifna reservationen.

Punkterna 21:o)—24:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25:o).

Lades till handlingarna.

§ 3.

Anmälles och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 31, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphäfvande af kungl. kungörelsen om belöningar för dem, som upptäcka efterapare eller förfalskare af bankens eller riksgäldskontorets sedlar eller de falska sedlarnes utpräglare, den 8 juli 1818.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Till bordläggning anmälles:

statsrättskottets memorial n:o 49, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 22, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för tuberkulosens bekämpande; och

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa frihetsår från skatt till stat och kommun för mindre jordbrukare m. m.

§ 6.

Herr *L. K. Brock* aflämnade en af honom med flere under-tecknad motion, n:o 234, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löne-reglering för de vid dem anställda lärare.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 14 dagar fr.	o. m.	d. 21 mars
	<i>C. J. F. Ljunggren</i>	» 14 »	»	» 22 »
»	<i>C. I. Carlsson</i> i Norra Smedstorp	» 14 »	»	» 21 »
»	<i>S. M. Petersson</i> i Snällebo	» 14 »	»	» 21 »
»	<i>A. Magnusson</i> i Salstad	» 14 »	»	» 23 »
»	<i>C. T. Lind</i>	» 14 »	»	» 24 »
»	<i>J. E. Ericsson</i> i Ahlberga	» 14 »	»	» 24 »
»	<i>C. F. K. Killander</i>	» 14 »	»	» 24 »
»	<i>O. W. Redelius</i>	» 14 »	»	» 24 »
»	<i>J. Johanson</i> i Valared	» 4 »	»	» 21 »
»	<i>N. Svensson</i> i Olseröd	» 14 »	»	» 21 »
»	<i>C. F. Petersson</i> i Dänningelanda	» 10 »	»	» 23 »
»	<i>C. G. Johansson</i> i Aflösa	» 14 »	»	» 22 »
»	<i>K. J. E. Hultkrantz</i>	» 14 »	»	» 22 »
»	<i>N. Boström</i>	» 14 »	»	» 23 »
»	<i>L. K. Brock</i>	» 2 »	»	» 22 »
»	<i>A. F. Burman</i>	» 14 »	»	» 23 »
»	<i>G. Odqvist</i>	» 3 »	»	» 21 »
»	<i>P. Pehrsson</i> i Åkarp	» 14 »	»	» 22 » och
»	<i>A. Johanson</i> i Mossebo	» 14 »	»	» 21 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,6 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.